

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

Občanská válka v Libyi a její mezinárodněprávní
důsledky

Karolína Nová

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Karolína NOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0186P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Občanská válka v Libyi a její mezinárodněprávní důsledky.**
Zadávací katedra: **Katedra mezinárodního práva**

Zásady pro vypracování

1. Základní pojmy a mezinárodní právo
2. Historické souvislosti
3. Politicko –geografická charakteristika Libye
 - 3.1. Geografická charakteristika
 - 3.2. Politická charakteristika
 - 3.3. Obyvatelstvo
 - 3.4. Hospodářská charakteristika
4. Občanská válka v Libyi 2011
 - 4.1. Charakteristika konfliktu
 - 4.2. Příčina konfliktu
 - 4.3. Důsledky konfliktu
5. Občanská válka v Libyi 2014
 - 5.1. Charakteristika konfliktu
 - 5.2. Příčina konfliktu
 - 5.3. Důsledky konfliktu
6. Politický islám
7. Dopad konfliktu na mezinárodní právo
8. Role oblastních dohod a organizací kolektivní bezpečnosti při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti
9. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

BAHBOUH, Charif. Libye. Praha: Dar Ibn Rushd 2004
BERÁNEK, Ondřej. Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady. Vydání 1. Praha: Metropolitní univerzita, 2013
GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace. Praha: Univerzita Karlova; Nakladatelství Karolinum 2001
HAIMZADEH. V srdci Kaddáfího Libye. V Brně: Jota, 2011
WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál 2005
BELL, A.; WITTER, D. The Libyan Revolution: Roots of Rebellion. Washington : Institute for Study of War, 2011.
POSPÍŠIL, Ivo. Ozbrojené Konflikty po konci studené války. Brno: Masarykova univerzita, 2012
ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA Čestmír. Mezinárodní právo veřejné, 2. vydání. Praha: C. K. Beck 2018
ŠTURMA, ONDŘEJ, BÍLKOVÁ, JÍLEK a kol. Mezinárodní humanitární právo. Praha: C. K. Beck, 2010

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jaroslav Větrovský, PhD.**
Katedra mezinárodního práva

Datum zadání diplomové práce: **1. dubna 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 17. září 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, s použitím odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této diplomové práce.

.....
V Plzni dne 31. 10. 2021
Karolína Nová

Obsah

Úvod.....	1
TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1. Základní pojmy	3
1.1 Válka.....	4
1.1.1 Základní prameny práva ozbrojených konfliktů	5
1.2 Vnitrostátní ozbrojený konflikt.....	9
1.3 Zahraniční intervence	10
1.3.1 Mezinárodní organizace a zahraniční intervence	11
1.3.2 Rada bezpečnosti OSN	11
1.3.3 Severoatlantická aliance (NATO)	12
1.3.4 Responsibility to protect.....	13
1.3.5 Pravidla použití R2P.....	15
2 Charakteristika Libye	24
3 Historické souvislosti	24
3.1 Libye po roce 1969	25
3.2 Osobnost Muammara Kaddáfího	27
3.3 Mezinárodní vztahy	28
ANALYTICKÁ ČÁST.....	30
4 Občanská válka v Libyi 2011.....	30
4.1 Počátek války.....	30
4.2 Reakce Rady bezpečnosti OSN	32
4.2.1 Rezoluce RB OSN 1970.....	33
4.2.2 3.3.2. Rezoluce RB OSN 1973.....	34
4.2.3 Operace NATO - UNIFIED PROTECTOR.....	36
4.3 Splnění podmínek konceptu R2P.....	37
4.3.1 Vojenská intervence a doktrína spravedlivé války.....	39
4.3.2 Ochrana obyvatelstva nebo ukončení Kaddáfího režimu?	43
4.4 Mezinárodní společenství a dodržení rezolucí RB OSN 1970 a 1973 (2011)52	
4.5 Konec války	56
5 Období mezi lety 2011 – 2014 a jus post bellum.....	56
6 Druhá občanská válka 2014	59
6.1 Příměří	61

7	Komparace s válkou v Sýrii	62
8	Úvahy de lege ferenda.....	70
	Závěr.....	73
	Cizojazyčné resumé.....	75
	Seznam literatury.....	77
	Seznam právních předpisů.....	78
	Seznam internetových zdrojů	78
	Seznam zkratk.....	79

Úvod

Občanská válka v Libyi je dynamickým tématem, na které lze pohlížet z mnoha zajímavých úhlů. Já si zvolila pro tuto diplomovou práci analýzu postupu Rady bezpečnosti OSN a uplatnění principu *Responsibility to protect*.

Každý válečný konflikt má svá specifika, v konečném důsledku jde ale vždy o střet dvou či více stran, který podléhá právní úpravě. Válka v Libyi byla ale v tomto ohledu zcela výjimečnou, Rada bezpečnosti totiž v roce 2011 poprvé přijala rezoluci, která umožnila vojenskou intervenci na území státu na podkladu principu R2P. Ten byl do té doby využit jen jednou, a to v rámci řešení situace v Keni. V tomto případě ale nebylo potřeba tak závažného zásahu pro dosažení požadovaného cíle, aby došlo k povolení vojenské intervence.

Právě analýza použití *R2P* v Libyi během první občanské války v roce 2011 je cílem této práce. To, zda byly splněny všechny podmínky, které na mezinárodní společnosti klade. S tím blíže souvisí samotný výkon mandátu, který státům udělují rozhodné rezoluce, a to především během vojenské operace Unified Protector, kterou provedla na území Libyi NATO a další podporující státy.

V úvodu popíši obecné základní prameny práva ozbrojených konfliktů. Ty tvoří základní právní rámec, ve kterém se bojující strany musí pohybovat. Na tuto problematiku naváží popisem principu *Responsibility to protect*, jaké jsou podmínky jeho použití, kdy je možné k němu přistoupit a kdo takto může učinit.

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá intervencí v Libyi, považuji za důležité tuto zemi v krátkosti představit v historickém kontextu od roku 1969, kdy se k moci dostal Muammar Kaddáfí, který byl v čele státu přes 40 a který se stal důvodem demonstrací v zemi, resp. jeho režim, v jehož čele stál. Definuji důvody, které přiměli Libyjce k protestům. Ty následně propukly vlivem reakce vládního režimu v občanskou válku.

Na základě dění v Libyi, kde podle Rady bezpečnosti došlo k porušení humanitárního práva a k závažným porušením lidských práv, vydala Rada bezpečnosti dvě zásadní rezoluce, kterými přijala opatření s cílem

ochrany civilních obyvatel. Jde o rezoluce Rady bezpečnosti 1970 a 1973, které v textu práce budou popsány včetně jejich dopadů a jejich dodržování. Za tu možná zásadnější lze považovat druhou zmíněnou, která oprávnila členské státy k vojenskému zásahu s cílem vymožení opatření v rezolucích. Tento zásah je potřeba blížeji analyzovat. Mezi laiky, odborníky i představiteli států budí značné kontroverze dodnes, především z pohledu dodržení mandátu i pravidel spravedlivé války.

Podobným konfliktem ve stejnou dobu je občanská válka v Sýrii. Spolu s Libyí ji pojí počátek během demonstrací v rámci Arabského jara, boj demonstrujících proti dosavadnímu vládnímu režimu, který lze označit za diktátorský spojený s rozsáhlým porušováním lidských práv. V tomto konfliktu se však Rada bezpečnosti zachovala zcela opačně, než při řešení situace v Libyi. Byť by se dalo očekávat, že užití R2P v Libyi bude jakousi šablonou pro další jeho použití, válka v Sýrii je důkazem, že tomu tak není. Na základě toho představím některé návrhy de lege ferenda, které by napomohly k vyváženému přístupu Rady bezpečnosti v otázkách ochrany civilistů před zvláště závažnými zločiny páchanými vlastním státem nebo jinou skupinou, kdy tomuto není stát schopen zabránit.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní pojmy

Průběh a řešení mezinárodních ozbrojených konfliktů, ale také občanských válek jakožto vnitrostátních ozbrojených střetů podléhá značné mezinárodní právní úpravě. Tuto problematiku řadíme do práva mezinárodního veřejného. Pro účely této práce je důležité vytyčit právo válečné.¹

Válečným právem v širokém slova smyslu rozumíme zvláštní odvětví práva mezinárodního, které obsahuje všechna pravidla týkající se války, tedy *ius in bello*. Najdeme jej ale i pod jinými názvy, například jako právo ozbrojených konfliktů nebo humanitární právo.²

V historii tvořila válečné právo, v dějinném kontextu spíše ale právo na válku, pravidla, která upravovala způsoby realizace subjektivního práva státu sáhnout k válce. Až do 1. světové války platilo na poli mezinárodního práva pravidlo, že každý stát mohl kdykoliv sáhnout ke zbrani při vymáhání svých nároků vůči jinému státu, při řešení sporů s jiným státem nebo při realizaci své zahraniční politiky. Toto právo jednat iniciativně bylo považováno za znak suverenity státu a bylo jedním ze základních práv států. Toto pravidlo bylo zrušeno zákazem útočné války v roce 1928 Briand-Kelloggovým paktem a také článkem 2 odstavcem 4 Charty OSN. Od této doby mohou státy uplatnit vojenskou sílu proti druhému státu pouze ve třech případech³:

1. účastní – li se ozbrojené akce proti útočníkovi na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN (článek 42 Charty OSN),
2. účastní – li se vojenské akce proti útočníkovi v rámci regionální organizace, která k tomu byla Radou bezpečnosti OSN zmocněna (článek 53 Charty OSN),
3. při výkonu práv individuální nebo kolektivní sebeobraný proti ozbrojenému útoku druhého státu (článek 51 Charty OSN).

¹ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-178-1. S. 1

² POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

³ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

³ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

Tento historický vývoj vedl k tomu, že dnes je přípustné vést pouze válku obrannou. Útočná válka je dnes mezinárodním právem zakázána je klasifikována jako nejtěžší mezinárodněprávní zločin.

Mezinárodní humanitární právo lze definovat jako „*soubor norem mezinárodního práva společně dohodnutých státy upravující vedení válek (ozbrojených konfliktů) s cílem je maximálně humanizovat.*“⁴ Co se týká humanizace války, rozumíme tím princip, podle kterého musí být během ozbrojeného konfliktu vždy respektována lidská důstojnost, dále musí být v průběhu války učiněno vše pro zmírnění utrpení těch, kteří nejsou na konfliktu zainteresováni nebo těch, kteří byli z válečného střetu nějakým způsobem vyřazeni, a to například v důsledku zranění, nemoci nebo zajetí. Mezinárodní válečné právo také stanoví okruh osob, které jsou chráněny před následky ozbrojených konfliktů a způsob, jakým je s nimi zacházeno. Tuto část mezinárodního humanitárního práva lze nazývat také právem ženevským. Také omezuje způsoby vedení válek a prostředky jejich vedení. Tuto větev mezinárodního práva humanitárního můžeme nazývat haagským právem. Humanitární právo zavazuje všechny válčící strany a snaží se mírnit humanitární dopady válečných konfliktů.⁵

1.1 Válka

Pro dobré pochopení je v této práci důležité vymezit si pojem války, potažmo občanské války. Války jsou součástí lidského soužití od nepaměti. Mnohokrát v historii představovala válka nejrychlejší a nejúčinnější způsob prosazení cílů státu. Příčinami válek jsou střety zájmů v mezinárodní, ale i vnitrostátní politice.⁶ Definovat válku lze jako *„otevřený ozbrojený konflikt vyhlášený mezi dvěma státy nebo společenskými komunitami, který se projevuje přerušením normálních politických a diplomatických aktivit mezi oběma stranami, případně mobilizací*

⁴ JUKL, Marek. Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled). Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1., s. 13

⁵ JUKL, Marek. Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled). Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1.S. 8-13

⁶ EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnostní vztahy. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0790-0. S. 34

*všech jejich dostupných zdrojů. V oblasti, kde ke střetu dochází, může vyústit ve vyhlášení válečného stavu nebo válečné situace*⁷.

Moderní válečné konflikty se pak značně liší od těch, které probíhaly v dřívějších dobách, zejména pak před začátkem 20. století. Oproti těm dřívějším, které se týkaly zpravidla jen úzkého okruhu bojujících a civilistů, moderní války mají dopad na širší okruhy osob, a to zejména v důsledku modernizace a technologického pokroku ve zbrojním průmyslu, který umožňuje používat zbraně dalekého dosahu a větší ničivé síly.⁸ To se poprvé projevilo během 1. světové války, kdy její destruktivní charakter překvapil i samotné její aktéry. Po těchto ničivých zkušenostech z minulého století ale většina zemí vynalezla mechanismy, jak konflikty národní či mezinárodní řešit smírně, podepsal se na tom zejména vznik Organizace spojených národů (OSN) v roce 1945, Severoatlantické aliance (NATO) v roce 1949, Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1952, které je předchůdcem Evropské unie (EU). Tyto organizace jsou i dnes klíčové při řešení konfliktů ve světě a také následného právního omezení užití řady bojové techniky a střel, které mají nepřiměřeně ničivé účinky.

1.1.1 Základní prameny práva ozbrojených konfliktů

K rozsáhlé kodifikaci válečného práva došlo na Haagských mírových konferencích v letech 1899 a 1907. Později pak na konferencích Mezinárodního Červeného kříže.⁹ Cílem těchto konferencí byla snaha o humanizaci válek. Haagská konference byla, a stále je, považována za velmi úspěšnou. Díky pravidlům, která zavedla, zachránila miliony lidských životů. Vlastní pravidla vedení války – válečný zákoník – najdeme v Řádu války pozemní, který je přílohou Haagské úmluvy.¹⁰

Válečné právo je o té doby upraveno celou řadou mezinárodních úmluv a dalších dokumentů. Za ty nejdůležitější lze považovat zejména Řád války pozemní a Ženevské úmluvy na ochranu obětí války z roku 1949, kterými byli

⁷ Pojmy: informační servis. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/valka.aspx>

⁸ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1. S. 15

⁹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-

¹⁰ Bajgar, Jirí., a kol. Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva: I. díl. Praha: Správa sociálního zabezpečení FMO, Praha: 1992. ISBN 80-85469-31-6. S. 19-25

doplněny dřívější Ženevské dohody z let 1929, 1906 a 1864¹¹, které jsou další větví základních pramenů práva humanitárního. Dne 12. 8. 1948 byly v Ženevě přijaty tyto čtyři úmluvy: Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných trosečníků ozbrojených sil na moři, Ženevská úmluva o zacházení s válečnými a Ženevská úmluva o ochraně civilního obyvatelstva za války¹².

Tyto Ženevské úmluvy byly nadále doplněny o dva dodatkové protokoly. Ty byly přijaty dne 12. 12. 1977. Skrze ně mají být výše zmíněné Ženevské úmluvy přizpůsobeny současným podmínkám. První protokol upravuje postavení *příslušníků národně osvobozeneckých hnutí* a posiluje funkci Mezinárodního výboru Červeného kříže jakožto ochranné mocnosti. Druhý protokol pak přibližuje válečné právo k jeho použití za občanské války. Tyto Ženevské úmluvy platí za jakéhokoliv ozbrojeného konfliktu mezi státy. Určitá část jejich ustanovení, které jsou vždy zmíněné v článku č. 3, platí také za občanské války, v úmluvách je tato část nazvaná jako „*konflikt jiné než mezinárodní povahy*“.¹³

Jednou ze základních zásad mezinárodního humanitárního práva (MHP) je omezení způsobů a prostředků vedení boje. V duchu svého účelu humanizace ozbrojeného konfliktu, obsahuje zákazy nebo omezení použití některých druhů zbraní. Jedná se zejména o zbraně, které by při jejich použití způsobily nadměrná zranění nebo nadbytečné útrapy nebo by jejich ničivé účinky měly nerozlišující účinek (nedal by se omezit jen na vojenské osoby a objekty). Zákazy a omezení používání některých zbraní najdeme jak ve smluvním, tak v obyčejovém právu.

Jak se detailněji dozvíme ještě níže v textu, vojenské akce za strany zemí NATO, které se zúčastnili intervence v průběhu občanských válek v Libyi, byly převážně letecké nebo námořní vojenské akce. Těchto způsobů vedení válek se dotýká speciální mezinárodněprávní úprava, kterou je tu pro lepší kontext potřeba uvést.

¹¹ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-178-1. S. 353

¹² DITRICOVÁ, Petra a Marek JUKL. Základní prameny mezinárodního humanitárního práva. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2017. ISBN 978-80-7278-698-5. S. 10-12

¹³ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-178-1. S. 354-355

Leteckou válkou se rozumí vedení válečné operace leteckými silami nebo proti nim. První kodifikovanou a dosud platnou úpravu můžeme najít ve článku 25 Řádu pozemní války, který říká, že „*zapovězeno jest napadati nebo bombardovati kterýmkoli prostředkem nehájená města, vesnice, obydlí nebo stavení*“¹⁴. Co se týče další a úplnější právní úpravy, tu můžeme datovat do roku 1923, kdy komise právníků ustanovena Washingtonskou konferencí, vypracovala haagská pravidla letecké války. Tato pravidla však nenabyla formální platnosti, nicméně jde ale spíše o aplikaci již platných zásad práva ozbrojených konfliktů na válku leteckou, lze v nich spatřovat praktický i teoretický význam. Nad rámec výše citovaného článku 25 Řádu pozemní války tato pravidla říkají, že je například nedotknutelná letadla používaná k přepravě parlamentářů, která jsou řádně označena, dále že nesmějí být předmětem útoku příslušníci ozbrojených sil, kteří při ztroskotání letadla užívají padák k záchraně života.¹⁵

Co se týče války námořní, tam lze spatřovat několik odchylek od běžně přípustného vedení válek. To vyplývá hlavně z cílů tohoto způsobu ozbrojeného konfliktu. Mezi ty může patřit např. zabavování válečného kontrabandu. To se přímo dotýká dění během zahraniční intervence v Libyi, kdy státy NATO takto vynucovaly dodržování zbrojního embarga směrem do země. V takových případech je přípustné zabavovat nebo ničit nepřátelské obchodní lodě a zboží a také zabavovat neutrální obchodní lodě, pokud převážejí válečný kontraband. Další právní úprava je pak převážně v souladu s úpravou obecnou.¹⁶

Cílem válečného konfliktu je násilně zlomit ozbrojený odpor protivníka. Toho lze dosáhnout všemi povolenými prostředky, účelnými způsoby, zejména pak vojenskou silou. Jde pak o základní zásadu práva ozbrojených konfliktu, mluvíme o takzvané válečné účelnosti. Tento princip je mezinárodním právem všeobecně uznáván, byť není v žádné specifické normě výslovně vyjádřen.¹⁷ Zásada válečné

¹⁴ Řád pozemní války, článek 25

¹⁵ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

¹⁵ OSN A/RES/2444/XXIII

¹⁶ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

¹⁷ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

účelnosti vychází z toho, že k poražení soupeře, což je podstatou války, lze použít účelné prostředky k jeho poškození, zejm. tedy ozbrojené síly.¹⁸ To je omezené výše zmíněnými úmluvami, které určují mj., jaké zbraně je zakázané použít pro jejich nepřiměřené devastační účinky apod.

S tímto principem blízce souvisí zásada právní regulace války. Ta vyjadřuje neexistenci neomezeného práva škodit druhé bojující straně co do prostředků a způsobů vedení války, na tento princip nás odkazuje článek 22 Řádu pozemní války¹⁹, který přímo říká, že „*válčící nemají neomezeného práva při výběru prostředků, jimiž má býti nepřítel poškozen*“²⁰.

Za další obecnou zásadu válečného práva lze označit zásadu humanity (lidskosti), která že válečné násilí nesmí zasahovat ty, kteří nejsou na konfliktu přímo účastni nebo jsou z něj vyloučeni (např. kvůli zranění atd.) a konflikt nesmí působit nadměrné útrapy. V prosinci roku 1968, kdy se konalo 23. zasedání Valného shromáždění OSN, byla jednomyslně schválena rezoluce, v níž se potvrdily základní zásady válečného práva, které jsou tak závazné pro všechny vládní, nadnárodní nebo jiné organizace či orgány, které jsou odpovědné za vedení ozbrojených akcí.²¹

- a) Právo válčících stran používat prostředky k poškození nepřítele není neomezené,
- b) je zakázáno podnikat útoky proti civilnímu obyvatelstvu,
- c) a musí se vždy činit rozdíl mezi osobami, které se účastní nepřátelství, a příslušníky civilního obyvatelstva, přičemž civilní obyvatelstvo musí být, pokud možno, ušetřeno.²²

¹⁸ JUKL, Marek. Ženevské úmluvy, obyčej a zásady humanitárního práva: (stručný přehled). Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1., s. 144

¹⁹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

²⁰ Řád války pozemní, článek 22

²¹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-.

²² OSN A/RES/2444/XXIII

1.2 Vnitrostátní ozbrojený konflikt

Vedle mezinárodních ozbrojených konfliktů se jedná o druhý hlavní typ konfliktní situace. Pokud bychom si chtěli vymežit pojem občanské války, obecně lze říci, a to dle Dodatkového protokolu II z roku 1988 o ochraně obětí těchto konfliktů, že jde o „*ozbrojené konflikty, k nimž dochází na území jednoho státu, mezi jejími ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace*“²³. Velmi obecně lze tedy tyto konflikty charakterizovat jako ozbrojená střetnutí mezi vládou a vzbouřenci, popřípadě mezi několika skupinami vzbouřenců, a to na území jediného suverénního státu. Mezi tyto ozbrojené konflikty pak nepatří vnitřní nepokoje a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické násilné činy a ostatní činy podobné povahy.²⁴

Občanskou válku v Libyi z roku 2011 můžeme s jistotou kvalifikovat jako vnitrostátní ozbrojený konflikt. Z hlediska typologie konfliktů bychom ho charakterizovali jako vnitrostátní konflikt vertikální, to znamená, že na jedné straně stojí vláda státu a na druhé povstalecké hnutí. Jde také o konflikt vyšší intenzity, to vyplývá z počtu zemřelých během konfliktu. V roce 2011 tam zemřelo více než 1000 osob. Po zahraniční intervenci vojsk zemí NATO a spuštění mise Unified Protector jej lze klasifikovat také jako internacionalizovaný vnitrostátní konflikt. Pokud bychom si ještě definovali nestátního aktéra účastnického se konfliktu, za něj lze povstalecké hnutí, tedy politicky či sociálně motivované jednání s vyšší mírou organizace a institucionalizace, zapojených do bojových akcí vyšší intenzity.²⁵ V Planckově Encyklopedii mezinárodního práva veřejného pak najdeme definici povstaleckého hnutí jako „*povstání nebo vzpouru*

²³ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II), článek 1 odstavec 1

²⁴ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)

²⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. Právní postavení nestátní strany vnitrostátního ozbrojeného konfliktu v MHP – vybrané problémy. In ŠTURMA, Pavel, ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní humanitární právo – 60. výročí Ženevských úmluv z roku 1949. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010, s 12.

*proti vládě nebo vládnoucí autoritě nebo jako organizované hnutí mající za cíl svržení vlády prostřednictvím vzpoury a ozbrojeného konfliktu“.*²⁶

Povstalecké hnutí v Libyi mělo jako svůj centrální nejvyšší orgán tzv. Dočasnou národní přechodnou radu, která měla jasné hierarchické členění a sídlila v Bengházi. Tento orgán se stal zástupcem povstalců a byl v průběhu konfliktu uznáván cizími státy za jediného zástupce Libye. První tak učinila Francie. Následně se Rada stala i základem pro novou libyjskou vládu uznanou mezinárodním společenstvím. Mezinárodní právo automaticky přiznává povstaleckému hnutí subjektivitu.²⁷ Získání subjektivitu v mezinárodním právu znamená povinnost dodržovat jeho obecné normy, zejména ty, které se vztahují na ozbrojené konflikty. Jeho omezená subjektivita se vztahuje pouze na tvorbu partikulárního práva, zejména uzavírání dvoustranných smluv s ústřední vládou nebo třetí stranou.²⁸

1.3 Zahraniční intervence

Obecně se v mezinárodním právu veřejném vychází z principu, že by státy neměly nikdy zasahovat do vnitřních záležitostí jiných států. To jasně vyplývá z právního paradigmatu, Charty OSN, ale také ze samotného chápání svobody, z něhož toto právní paradigma vychází a konkretizuje jej. Existují však případy, kdy je naopak zahraniční intervence přípustná. Nedefinujeme ji jako zločinnou činnost, a to i přes to, že v praxi intervence často ohrožuje územní celistvost a politickou nezávislost napadených států. To však za dodržení jistých pravidel, vždy musí být ospravedlněna.²⁹

Jde o hrozbu či použití síly jedním nebo více státy, resp. mezinárodní organizací, které směřuje proti jinému státu či státům. Důvodem takové zahraniční intervence by mělo být zabránění nebo zastavení rozsáhlého a závažného porušování základních lidských práv. Dalším znakem zahraniční vojenské intervence je, že zásah je proveden bez souhlasu státu, proti kterému je síla

²⁶ CRAWFORD, Emily. Insurgency. In RÜDIGER, Wolfrum. The Max Planck Encyclopedia of International Public Law. Volume IV. New York: Oxford University Press, 2012, s. 225.

²⁷ DAVID, Vladislav a kol. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 141

²⁸ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 76.

²⁹ WALZER, Michael. Spravedlivé a nespravedlivé války: morální argumentace s historickými příklady. Přeložil Jana ODEHNALOVÁ. Praha: Academia, 2019. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-3013-9.

použita. Sem lze zařadit situace, kdy je zásah veden i proti vůli tohoto státu, tak i situace, kdy stát nemůže souhlas poskytnout, např. z důvodu zhroutení státu. Absence souhlasu státu odlišuje vojenskou intervenci od mírových operací.

1.3.1 Mezinárodní organizace a zahraniční intervence

V této podkapitole bychom se v obecné rovině dotkli dvou nejvíce zainteresovaných mezinárodních organizací do libyjského konfliktu a jejich pravomocí co do tématu zahraniční intervence.

1.3.2 Rada bezpečnosti OSN

OSN je největší mezinárodní organizací, která sdružuje 193 členských států. Jak vyplývá už z preambule jejího zakládajícího dokumentu – Charty OSN, ale také z jejích jednotlivých článků, je cílem organizace primárně zachovat a snažit se udržet mír ve světě, dodržování lidských práv, zachovat suverenitu a rovnost všech států. A nabízí také způsoby řešení krizí v jednotlivých státech nebo i krizí mezinárodních a to na poli hospodářském, kulturním, ale také humanitním aj. Řešení krizí v duchu Charty OSN by mělo být primárně skrze mírové prostředky. Vytyčuje ale také situace, kdy je možné sáhnout jako po prostředku ultima ratio po užití síly vůči jinému státu a pro tyto případy dává jistá pravidla. Jak nastiňuje už v počátečním článku 2 v odstavci 7. Charta, tak *„žádne ustanovení této Charty nedává Organizaci spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty; tato zásada však nebrání, aby se použilo donucovacích opatření podle kapitoly VII.“* (Charta OSN, článek 2, odst. 7.)

Jako jediný orgán na světě má Rada bezpečnosti OSN pravomoc rozhodnout o použití vojenské síly na udržení neo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Oproti rozhodnutí jiných orgánů jsou její rozhodnutí pro členské státy právně závazná a mohou být vynucována. To z ní činí v podstatě nejmocnější orgán OSN. V souladu s kapitolou VII Charty OSN může uplatnit donucovací opatření zahrnující hospodářské a finanční sankce, zbrojní embargo, zákazy cestování nebo v nejzazším případě také vojenské akce. Zvláštní pravomoci má ale také v uplatňování prostředků dle kapitoly VI Charty, tedy

pokojných řešení sporů nebo v kapitole o oblastních dohodách VIII a XII o mezinárodní poručenské soustavě.³⁰

Rada bezpečnosti se skládá z patnácti členů Organizace spojených národů. Stálými členy Rady bezpečnosti jsou Čínská republika, Francie, Svaz sovětských socialistických republik, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a Spojené státy americké. Valné shromáždění volí jednou za dva roky deset dalších členů Organizace jako nestálé členy Rady bezpečnosti, se zřetelem především na to, jak členové Organizace přispívají k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, a k ostatním cílům Organizace, jakož i na spravedlivé rozdělení po stránce zeměpisné.³¹

1.3.3 Severoatlantická aliance (NATO)

NATO je úzce provázána s OSN. To můžeme dovodit hned z úvodu její zakládající Severoatlantické (Washingtonské) smlouvy, kde v preambuli zazní přímý odkaz na Chartu OSN. „*Smluvní strany této smlouvy znovu potvrzují svou víru v cíle a zásady Charty Spojených národů a svou touhu žít v míru se všemi národy a všemi vládami.*“ (*Severoatlantická smlouva, preambule, odst. 1.*) Jde o organizaci, která byla založena za účelem zaručení bezpečnosti svých členů, a to politickými i vojenskými prostředky. NATO umožňuje svým členům spolupracovat na řešení bezpečnostních otázek na poli diplomatickém. V případě, že diplomatické řešení sporů selže, má NATO vojenskou moc k provádění operací tzv. „*krizového řešení*“. Ty jsou prováděné na základě klauzule o kolektivní obraně zakládající smlouvy, a to konkrétně článku 5 „*...ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, ..., včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti. ...*“ (*Washingtonská smlouva, článek 5*). Všechny takové akce je NATO povinna oznámit Radě bezpečnosti OSN a ukončit je jakmile RB přijme jiná další opatření k udržení míru a bezpečnosti ve světě. Dále může aliance provádět ozbrojená akce na základě mandátu získaného od OSN.

³⁰ ROMANCOV, Michael. Mezinárodní organizace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-310-0.

³¹ Charta OSN, Kapitola V, článek 3

Při operacích NATO v Afghánistánu či v Bosně a Kosovu, se ukázalo, že teoretická linka, která říká, že by vojenská síla měla stačit k zajištění míru je přežitá, a také že udržování míru se v moderní historii stalo přinejmenším stejně obtížné jako nastolení míru. Po těchto zkušenostech se definice „bezpečnosti“ a jejího udržování radikálně rozšířila tak, aby také zahrnovala svobodu jednotlivce a jeho ochranu před násilným extremismem, který je vyvolaný nestabilitou a selháním národního státu. Například velká část světové pozornosti se v roce 2011 soustředila na krizi v Libyi, kde NATO sehrálo klíčovou roli při ochraně civilistů. Zde NATO i RB OSN vycházely z takového posouzení situace, kdy civilisté byli napadeni vlastní vládou. Míra násilí použitého libyjskými bezpečnostními silami proti prodemokratickým demonstrantům byla taková, že mezinárodní společenství souhlasilo s přijetím kolektivní akce proti libyjským vládním silám.³²

Úspěšné udržování míru znamená, a podle oficiálních výstupů NATO si je toho aliance vědoma, nejen poskytovat základní bezpečnostní linii, ale také pomáhat při budování samotné modernity. Tento úkol je sice mimo rámec NATO - aliance není a nemůže být civilní rekonstrukční agenturou, ale může k tomu významně přispět za předpokladu, že bude součástí koherentní mezinárodní reakce. V nové Strategické koncepci schválené v roce 2010 se Aliance zavázala zabývat se „*všemi fázemi krize – před, během a po*“ – principem, který předpokládá větší roli pro kooperativní bezpečnost. Tato myšlenka je jádrem „*komplexního přístupu*“. Geopolitická nestabilita vyžaduje komplexní nápravná opatření, která spojují vojenskou sílu, diplomacii a postkonfliktní stabilizaci.³³

1.3.4 Responsibility to protect

Mezinárodní právo umožňuje provádět humanitárně motivované ozbrojené zásahy po schválení Radou bezpečnosti OSN. V těchto případech se RB OSN řídí konceptem Responsibility to protect³⁴ postaveným na základním imperativu, že stát nese odpovědnost za ochranu svého obyvatelstva před genocidou, zločiny proti lidskosti, etnickými čistkami a válečnými zločiny a že společným cílem všech států mezinárodního společenství je nedopustit, aby někde k těmto

³² A short history of NATO [online]. NATO [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm?selectedLocale=en

³³ A short history of NATO [online]. NATO [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm?selectedLocale=en

³⁴ RESPONSIBILITY TO PROTECT. United Nations [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>

zločinům docházelo. Na jiná rizika jako na chudobu, epidemie či přírodní katastrofy se nevztahuje. Skrze tento princip usiluje OSN o zmenšení rozdílu mezi existujícími závazky členských států, které vyplývají z mezinárodního a práva v oblasti lidských práv a realitou, které čelí populace ohrožené těmito zločiny. Koncepce Odpovědnosti za ochranu není převratná v tom, že by nově zakazovala páchaní těchto zločinů, nutila státy k postihu daných zločinů nebo ustavovala mezinárodní mechanismy vůči porušiteli typu embarga, sankcí, vojenské intervence či mezinárodních trestních soudů. Koncepce Odpovědnosti za ochranu je však nová v jednoznačném vyjádření politické vůle všech států v Závěrečném dokumentu Světového summitu z roku 2005 společně předcházet těmto zločinům, vzájemně si pomáhat v boji s těmito zločiny a spolupracovat v rámci mezinárodních organizací. Ve své podstatě koncepce Odpovědnosti za ochranu odráží stávající sadu mezinárodněprávních nástrojů států a mezinárodního společenství na ochranu práv jednotlivce před nejzávažnějšími zločiny podle mezinárodního práva a je spojená s deklarovanou vůlí tyto nástroje v konkrétním případě použít.³⁵

Koncept Odpovědnosti chránit se vyvinul ze změny povahy ozbrojených konfliktů konce 20. století. Konflikty mezi státy byly nahrazeny konflikty vnitrostátními, přičemž civilní obyvatelstvo dnes tvoří většinu obětí. Genocidy v Kambodži, Rwandě a Bosně, stejně tak jako zločiny proti lidskosti ve Východním Timoru a Darfúru poukázaly na to, že bezpečnost společenství a jednotlivce, nejen státu, musí být prioritou jak národní, tak mezinárodní politiky.³⁶ Po krutostech spáchaných v 90. letech na Balkánském poloostrově a ve Rwandě, kterým mezinárodní společenství nezabránilo, a po vojenské intervenci NATO v Kosovu, kterou mnozí kritizovali jako porušení zákazu použití síly, se mezinárodní společenství angažovalo ve vážné debatě o tom, jak reagovat na hrubé a systematické porušování lidských práv³⁷.

³⁵ Veronika Bílková, INFORMAČNÍ MATERIÁL O POJMU A OBSAHU KONCEPCE ODPOVĚDNOSTI ZA OCHRANU [online]. 2014 [cit. 2021-10-23]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmph_r2p/R2P.pdf

³⁶ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematic_ky/index_3.html

³⁷ RESPONSIBILITY TO PROTECT. United Nations [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>

Významným milníkem ve vývoji konceptu byl Světový summit OSN v r. 2005, v jehož Závěrečném dokumentu hlavy států a vlád všech členských zemí OSN jednohlasně přijaly koncept Odpovědnosti chránit. Následným důležitým úkolem bylo uvedení konceptu do praxe. V dubnu 2006 byla Radou bezpečnosti jednohlasně schválena rezoluce S/RES/1674 týkající se ochrany civilistů v ozbrojených konfliktech, která poprvé v rezoluci Rady bezpečnosti zmínila Odpovědnost chránit. V lednu 2009 byla publikována zpráva generálního tajemníka OSN „*Implementing the responsibility to protect*“ (A/63/677), která členským státům OSN navrhla strategii pro implementaci konceptu.³⁸

Základní aspekty týkající se prevence a reakce na nejzávažnější porušování mezinárodních lidských práv a humanitárního práva jsou obsaženy v bodech 138 a 139 rezoluce (A / RES / 60/1). Hlavy států a předsedové vlád tímto potvrdili svou odpovědnost za ochranu vlastního obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti a přijali kolektivní odpovědnost vzájemně se podporovat a pomáhat při dodržování tohoto závazku. Rovněž prohlásili, že jsou připraveni včas a rozhodně jednat v souladu s Chartou Organizace spojených národů a ve spolupráci s příslušnými regionálními organizacemi, pokud vnitrostátní orgány zjevně neochrání své obyvatelstvo.³⁹

1.3.5 Pravidla použití R2P

Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu v prosinci 2001 navrhla opustit koncept dosud běžně využívané humanitární intervence a nahradit jej novým a podstatně širším konceptem Odpovědnosti za ochranu. Tento koncept vychází z moderního pojetí suverenity. Ta už neznamena pouze nezávislost a ochranu vnitřních záležitostí, ale také odpovědnost státu za ochranu svého obyvatelstva. Právě ochrana obyvatelstva je klíčovým znakem R2P. Pokud stát v této odpovědnosti selže, může se do věci vložit mezinárodní společenství, a to i za pomoci ozbrojené síly. Vojenský zásah je ale nově chápán jako nikoli hlavní či dokonce jediné řešení, ale naopak jako řešení až nejzazší, které nastupuje po

³⁸ Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

³⁹ World Summit Outcome Document (A/RES/60/1)

vyčerpání všech jiných dostupných prostředků.⁴⁰ Koncept R2P je použitelný pouze v případě nejzávažnějších zásahů do lidských práv a porušování mezinárodního humanitárního práva. Mluvíme tedy o zločinech genocidy, válečných zločinech, etnických čistkách nebo zločinech proti lidskosti.

Zločiny proti lidskosti jsou zvláště závažné zločiny, které směřují proti lidské důstojnosti a základním zásadám lidskosti. Jde se o jednání, jako jsou vraždy, mučení, násilné deportace, zotročování či sexuální násilí, k nimž dochází v rámci rozsáhlého a systematického útoku na civilní obyvatelstvo.⁴¹ Jejich právní základ lze nalézt v několika mezinárodních úmluvách. Jde například o Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984.

Genocidou rozumíme úmyslné a cílené snahy za pomoci násilných činů, jako jsou vraždy, mučení či hromadné znásilňování, které jsou namířené proti příslušníkům určité národnosti, etnické, rasové nebo náboženské skupiny tuto skupinu zcela nebo zčásti zničit. Právě genocida bývá považována za vůbec nejzávažnější zločin.⁴² Ochrana před tímto zločinem má právní základ v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948, jak určuje její první článek „*Smluvní strany potvrzují, že genocidium, ať spáchané v míru nebo za války, je zločinem podle mezinárodního práva a zavazují se proto zabraňovati mu a trestati jej.*“⁴³

Podobné pojmové znaky nalezneme u zločinu *etnických čistek*. Jde o soubor násilných jednání, jejichž cílem je dosáhnout odchodu určité nechtěné národnosti, etnické, rasové, nebo náboženské skupiny z území, které si chce pro sebe nárokovat jiná skupina. Ty typicky provázejí vraždy, násilné přesuny

⁴⁰ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

⁴¹ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

⁴² BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

⁴³ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948, článek 1

obyvatelstva, zastrásování lidí, zabírání jejich majetku, ničení kulturních památek apod. Rozdíl mezi genocidou a etnickými čistkami je v tom, že jejich cílem není určitou skupinu zničit, ale „*pouze*“ přimět k opuštění jistého vymezeného území. Etnické čistky v masové míře provázely války na území bývalé Jugoslávie, zejména válku v Bosně a Hercegovině (snaha o vytvoření etnicky čistých oblastí bosenských Srbů, Chorvatů a Muslimů), v Chorvatsku (vyhnání Srbů z tzv. Krajiny) a v Kosovu (pokusy o vyhnání místního albánského obyvatelstva).⁴⁴

Mezi *válečné zločiny* se řadí rozsáhlý okruh zločinů, ke kterým dochází během ozbrojených konfliktů, a to jak mezi státy, nebo za občanských válek na území jednoho státu. Specifikem válečných zločinů je to, že spočívají v hrubém porušení pravidel mezinárodního humanitárního práva, které chrání civilní obyvatelstvo a osoby vyřazené z boje (válečné zajatce, raněné, nemocné atd.) a omezuje způsoby a prostředky vedení války (např. zákaz použití zbraní hromadného ničení). Jako příklad válečných zločinů lze uvést například vraždění civilistů nebo válečných zajatců nebo používání nedovolených zbraní.⁴⁵

Cílem R2P je zajištění účinné ochrany obyvatel všech států světa před závažnými zločiny uvedenými výše, a to tak, že státům i jiným aktérům ukládá určité povinnosti. R2P stojí na třech pilířích:

- I. odpovědnost každého státu za ochranu jeho obyvatel před závažnými zločiny,
- II. závazek mezinárodního společenství poskytnout pomoc a podporu státům při ochraně jejich obyvatel,
- III. a závazek mezinárodního společenství chránit obyvatele v případě selhání jejich státu.⁴⁶

⁴⁴ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematic_ky/index_3.html

⁴⁵ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematic_ky/index_3.html

⁴⁶ ŠIMONOVIC, Ivan. Responsibility to protect. United Nations Chronicle [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/chronicle/article/responsibility-protect>

Koncept R2P předvídá možnost použití ozbrojené síly v rámci svého třetího pilíře. Tato je podmíněna mandátem Rady bezpečnosti OSN. Ta může povolit ozbrojený zásah státům či mezinárodním organizacím v zemi, která zjevně selhala při ochraně svého obyvatelstva před závažnými zásahy do jeho lidských práv.⁴⁷ V případě, kdy stát svou odpovědnost neplní, může Rada bezpečnosti OSN využít svých pravomocí podle kapitoly VII Charty OSN k ochraně postiženého obyvatelstva včetně vojenské intervence. Tuto možnost pak Rada bezpečnosti OSN využila poprvé v případě občanské války v Libyi v roce 2011, a to přijetím rezoluce č. 1973 (2011).⁴⁸

Když bychom se detailněji podívali na *první pilíř* R2P, zjistíme, že vychází z povinnosti každého státu na ochranu svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. Zločiny proti lidskosti nám dále definuje článek 8 Římský statut Mezinárodního trestního soudu. Mezi ty řadí závažné porušení Ženevských úmluv z roku 1949, porušení mezinárodních zákonů upravující ozbrojené konflikty, jako jsou například úmyslné útoky proti civilnímu obyvatelstvu nebo jiné válečné zločiny. Jde o primární odpovědnost státu chránit své obyvatele před těmito činy.⁴⁹ Povinnost zabránit genocidě vyplývá také z čl. 1 Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948. Dle výkladu Mezinárodního soudního dvora z roku 1951 z tohoto článku plyne zároveň i závazek států nepáchat genocidu.⁵⁰

V tomto ohledu je důležité nastavení i preventivních opatření. Mezi ty bychom mohli zařadit například tzv. DDR programy, které se skládají ze tří částí, a to demilitarizace, demobilizace a reintegrace bojovníků.⁵¹ Úlohou státu je nastavení

⁴⁷ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

⁴⁸ TOMUSCHAT, Christian. Protection of human rights under universal international law. United Nations Chronicle [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/chronicle/article/protection-human-rights-under-universal-international-law>

⁴⁹ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). Judgment, ICJ Reports, 2007. pp. 432

⁵⁰ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). Judgment, ICJ Reports, 2007. pp. 432

⁵¹ BÍLKOVÁ, Veronika. Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-27-9

takových pravidel v zemi a přijmutí takových opatření, a by vůbec muselo dojít k páchání zločinů. Vedle toho je ale také povinností státu zasáhnout v případě, že k závažným zásahům do lidských práv či porušování mezinárodního humanitárního práva v zemi začne docházet. Je-li zdrojem násilí stát samotný, je situace složitější a R2P mu ukládá zanechat takového jednání a vyvodit z něj důsledky. V prvním pilíři nacházíme velký důraz na odpovědnost státu samotného za ochranu jeho obyvatel. To odráží skutečnost, že R2P není nástrojem omezení nebo rozvracení suverenity států, nýbrž velmi opatrným nástrojem ochrany obyvatel před těmi nejtěžšími zločiny s důrazem na vlastní odpovědnost jednotlivých vlád.

Není – li stát samostatně schopen dostát nárokům podle prvního pilíře, je nezbytná spolupráce mezi ním a dalšími státy a také zapojení regionálních nebo mezinárodních organizací, díky které by mělo dojít k lepší implementaci lidských práv. Toho se dotýká *druhý pilíř R2P*. Ty by měly poskytovat státům při ochraně jejich obyvatelstva všestrannou pomoc a podporu. V druhém pilíři se mezinárodní společenství orientuje především na preventivní opatření zaváděná k odvrácení hrozby humanitárních krizí. Pomoc ze strany států či mezinárodních organizací lze poskytovat pouze se souhlasem příslušného státu. I zde se tedy setkáváme s důrazem na nenarušení státní suverenity. Nicméně když se zaměříme na výklad R2P jako celku, lze dovodit, že je tu předpoklad kladné odezvy na nabízenou pomoc ze strany státu, který dostatečně nezvládá implementaci lidských práv. Dochází – li v zemi k takovému protiprávnímu jednání a daná země pomoc ze strany jiných států či organizací, přebírá pak plnou odpovědnost za následky svého jednání, a to i včetně možnosti uplatnění nástrojů spadajících do třetího pilíře.⁵² Ani tomuto pilíři nechybí jistý právní základ. Ten vyplývá taktéž jak z čl. 1 Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia především v podobě čl. 1 a závazku zabraňovat a trestat zločin genocidy, tak i ze společného čl. 1 Ženevských úmluv, ve kterém se „*vysoké smluvní strany zavazují, že za všech okolností budou zachovávat tuto úmluvu a zajistí její zachování*“.⁵³

⁵² BÍLKOVÁ, Veronika. Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-27-9

⁵³ Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli ze dne 12. srpna 1949 (I. Ženevská úmluva); Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři ze dne 12. srpna 1949 (II. Ženevská úmluva); Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949 (III. Ženevská úmluva); Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949 (IV. Ženevská úmluva).

Nepodaří – li se těmto situacím preventivně předejít, přechází odpovědnost za ochranu obyvatel daného státu na mezinárodní společenství. *Třetí pilíř* obrací odpovědnost k mezinárodnímu společenství jako celku, tedy ke všem státům a mezinárodním organizacím v čele s OSN. Tento pilíř určuje pravidla, jak se tito aktéři mají zachovat, nedostojí – li některý stát svému závazku chránit vlastní obyvatelstvo před závažnými zásahy do jeho lidských práv a to z jakýchkoli důvodů.⁵⁴ Nesmíme tomu ale rozumět, že se jedná o automatický mandát pro vojenskou intervenci. Princip R2P totiž naskýtá řadu jiných opatření pro zajištění dodržování práv obyvatel státu a vojenský zásah je považován až za prostředek ultima ratio.

Primárně se musí mezinárodní společenství pokusit o nenásilné řešení vzniklé situace tak, jak uvádí část VI Charty OSN. S odkazem na článek 33 jde především o vyjednávání, šetření, zprostředkování nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby. Takto mohou cíle dosáhnout například mise jmenované generálním tajemníkem, Radou bezpečnosti. Dále jde o sankce typu zbrojního embarga, zákazů cestování, diplomatických sankcí nebo zákazu dovozu či vývozu určených komodit. Nepodaří-li se tímto způsobem, může Rada bezpečnosti, má – li za to, že by trvání sporu mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, rozhodnout, o využití přísnějších opatření.⁵⁵ Posledním opatřením je nasazení vojenských sil. Důležitá je autorizace takové operace stran Rady bezpečnosti. Užití takové síly může být jak za účelem zastavení násilí páchané rebely, ale také za účelem zastavení násilí páchané státem samotným.⁵⁶

Mezinárodní komise pro integraci a suverenitu R2P navíc podřizuje sérii podmínek vycházejících z doktríny spravedlivé války. Podle této doktríny může k zásahu dojít jedině v reakci na nejzávažnější zásahy do lidských práv. Dále stanoví podmínky, za nichž se státy mohou uchýlit k použití síly:

⁵⁴ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematic_ky/index_3.html

⁵⁵ Charta OSN, část VI

⁵⁶ BÍLKOVÁ, Veronika. Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-27-9

- 1) *Jus ad bellum* neboli právo na válku - odkazuje na podmínky, za kterých se státy mohou uchýlit k válce nebo k použití ozbrojené síly obecně. Platí zákaz používání síly mezi státy a jeho výjimky (sebeobrana a povolení OSN k použití síly) jsou stanovené v Chartě OSN.
- 2) *Jus in bello* neboli právo ve válce – reguluje na chování stran zapojených do ozbrojeného konfliktu. MHP je v podstatě synonymem pro *jus in bello*. Snaží se minimalizovat utrpení v ozbrojených konfliktech, zejména tím, že v co největší míře chrání a pomáhá všem obětem ozbrojených konfliktů.
- 3) *Jus post bellum* neboli spravedlnost po válce - je koncept, který se zabývá morálkou ukončovací fáze války, včetně odpovědnosti za obnovení poražené strany.

I při dodržení těchto kritérií je zasahování do suverenity jednotlivých států velmi kontroverzní. Suverenita a nezasahování do vnitřních záležitostí členských států OSN je jednou ze základních zásad zmíněných v článku 2 Charty OSN. Určuje, že OSN je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů a dále ukládá všem členům řešit své mezinárodní spory pokojnými prostředky „*tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány*“. Dále ukládá státům vyvarovat se v mezinárodních stycích „*hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů*“⁵⁷.

Vždy by zde měl být *spravedlivý důvod* takového zásahu. O vojenském zásahu musí vždy rozhodovat *oprávněná autorita* (Rada bezpečnosti OSN). Zásah má být *přiměřený* a má mít *reálnou šanci na úspěch* a zasahující stát má intervenovat z důvodů, které uvádí. Někdy se pod doktrínu spravedlivé války podřazují i pravidla vedení ozbrojeného konfliktu, které obsahuje mezinárodní humanitární právo.⁵⁸ Aby se mohlo mezinárodní společenství uchýlit k vojenské

⁵⁷ Charta OSN, článek 2

⁵⁸ BÍLKOVÁ Veronika, Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Odpovědnost chránit [online]. Praha, 2012 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html

intervenci, všechna kritéria musí být splněna.⁵⁹ Dochází totiž ke kolizi dvou silných chráněných zájmů, a to práva civilních obyvatel na ochranu a z druhé strany suverenity státu.

Pod *spravedlivou příčinou* intervence rozumíme podle Charty OSN v obecné rovině důvod sebeobrany či princip kolektivní sebeobrany, který musí být autorizovaný Radou bezpečnosti OSN. V mezinárodním právu bylo ale vymezeno několik výjimek, jako je například o právo zasáhnout v případě hrubého porušování lidských práv a páchání zločinů na vlastních občanech státu, obsaženo v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidy nebo právě ty s odkazem na princip R2P, kdy je ospravedlnitelnou příčinou užití vojenské síly reakce na rozsáhlé ztráty na životech iniciované místními autoritami, anebo reakce na rozsáhlé etnické čistky či hrubé porušování mezinárodního humanitárního práva. Vojenská intervence musí být vedena výhradně s humanitárním účelem a musí být považována za zcela výjimečný a mimořádný prostředek.

Kritérium *spravedlivého úmyslu* lze posoudit podle odpovědi na otázku, proč chtějí státy podniknout vojenskou intervenci na území jiného státu. Vedení vojenské intervence je možné s cílem zastavení nebo předejití lidského strádání. Dá se říci, že tato podmínka v podstatě odpovídá možným příčinám intervence viz výše, a tedy ochrana obyvatel před etnickými čistkami, genocidou, porušováním humanitárního práva a ztrátami na životech iniciovanými místními autoritami v situaci, kdy vlastní stát není schopen tato práva hájit.

Vojenská intervence je prostředkem *ultima ratio* a je tedy ospravedlnitelná až tehdy, kdy všechny diplomatické a nevojenské prostředky pro mírové rozřešení krize jsou vyčerpány. To nicméně neznamená, že všechny prostředky musí být aplikovány a musí být prokázáno, že neuspěly. Tato možnost by byla časově velmi náročná, a proto je nutné předpokládat, které prostředky mají šanci uspět a budou efektivní pro řešení situace v daném případě.

⁵⁹ BÍLKOVÁ, Veronika. Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-27-9.

Při vedení vojenské akce je potřeba určit její *přiměřené prostředky* a přizpůsobit je charakteru vnitrostátního konfliktu a jeho cíli. Stejně tak následné dopady intervence a její účinek na politický systém země by měly být omezeny do té míry, jaké jsou nezbytné pro dosažení účelu intervence.

Dalším důležitým kritériem intervence je *realnost a pravděpodobnost vyhlídek na úspěch*. Cíl vojenské operace, tedy zabránění poškozování obyvatelstva – etnické čistky, genocida, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, musí být reálně dosažitelný a musí mít šance na úspěch. Pokud je zřejmé, že není možné dosáhnout stanoveného cíle, nebo že by intervence přispěla ke zhoršení situace, je nezbytné od vojenské intervence upustit, i přestože v důsledku dojde ke značným ztrátám na životech.⁶⁰

Pod kritériem *oprávněné autority* rozumíme tu autoritu, která má pravomoc podle mezinárodního práva rozhodnout o zahájení zahraniční intervence. V souvislosti s principem R2P jde pouze o Radu bezpečnosti OSN, která může dát mandát členským státům k zahájení vojenské či nevojenské akce na území druhého státu.

V kontextu krize v Libyi v roce 2011 se Odpovědnost chránit dostala do popředí globálního zájmu. Z principů, které představuje, vycházely obě rezoluce Rady bezpečnosti zabývající se situací v Libyi, č. 1970 a 1973. R2P sehrál určitou roli při zmírňování smrtelného etnického konfliktu v Keni během roku 2008, nikdy předtím jej ale Rada bezpečnosti nepoužila ke schválení donucovacích opatření proti členskému státu OSN. Z tohoto důvodu byla rezoluce 1970 ze dne 26. února oslavována jako historický diplomatický okamžik. V souladu s tím byla rezoluce 1973, která následovala 17. března, zpočátku považována za včasný a přiměřený zásah na ochranu civilistů, kterým hrozí velké riziko násilí.⁶¹

⁶⁰ ICISS, The Responsibility to Protect: Research, Bibliography, Background: Supplementary Volume to the Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (International Development Research Centre, 2001). Dostupné z: <http://www.bits.de/NRANEU/docs/ICISS1201supplement.pdf>

⁶¹ Simon Adams. Global Policy's, 'Lessons from Intervention in the 21st Century: Legality, Legitimacy and Feasibility' [online]. 2015. [cit. 2021-10-22]

2 Charakteristika Libye

Libye leží na severu Afriky u Středozemního moře. Její hlavním městem je Tripolis, oficiálním jazykem arabština a většina tamních obyvatel (97%) jsou muslimové ze sunnitské větve islámu. Velkým historickým tématem zdejších obyvatel je nedostatek pitné vody.⁶²

Nejen voda je ale pro více než 6,6 milionů Libyjců zásadním tématem jejich životů. V roce 1959 byla na jejím území objevena značná zásoba velice kvalitní ropy, díky které se stala Libye jedním z největších světových hráčů na trhu s ropou. Více než 90% obrátu Libye tvořila právě ropa. Libye je od roku 1962 členem sdružení producentů ropy OPEC (The Organization of the Petroleum Exporting Countries).⁶³ V důsledku toho se zdá, že Libye je jednou z méně diverzifikovaných ekonomik na světě produkujících ropu. Na počátku 80. let dvě krize způsobily pokles ekonomických aktivit: klesající ceny ropy a sankce vůči Libyi. Pokles vedl k pomalé obnově soukromého sektoru.⁶⁴ V posledních letech podíl Libye na ropném trhu klesá, a to vzhledem k občanským konfliktům, které zemí zmítají posledních deset let. Kleslo i množství její produkce. Její ekonomika přitom závisí především na ropném sektoru, který představuje zhruba 69% příjmů země z jejího exportu. Ropný a plynárenský sektor navíc tvoří asi 60% celkového HDP. Významné příjmy z energetického sektoru spolu s malým počtem obyvatel dávají Libyi jeden z nejvyšších HDP na obyvatele v Africe.⁶⁵ Ropná naleziště hrají dosud důležitou roli v libyjském uspořádání během tamních ozbrojených konfliktů a zejména pak při poválečném vyjednávání. Po ukončení bojů a stabilizaci situace se dá očekávat opět nárůst jejího podílu na světovém ropném trhu, což může zapříčinit také pokles cen ropy ve světě.

3 Historické souvislosti

V této kapitole se dotkneme novodobé historie Libye, a to od roku 1939, kdy se do čela země dostal Muammar Kaddáfí, který vládl přes 40 let. Tyto historické souvislosti, resp. způsob vlády Muammara Kaddáfího nám poskytnou náhled na

⁶²HAIMZADEH, Patrick. V srdci Kaddáfího Libye. V Brně: Jota, 2011. ISBN 978-80-7217-911-4 s. 9-23

⁶³ Member Countries. OPEC [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm

⁶⁴ UN doc. S/2012/163

⁶⁵ Libya facts and figures. OPEC [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/166.htm

dění v zemi, ze kterého proudila nespokojenost tamních obyvatel, která vyústila v demonstrace během Arabského jara v roce 2011 a následnou občanskou válku.

3.1 Libye po roce 1969

Po patnácti letech monarchie otrásl Libyí převrat, kdy 1. září 1969 byla uskutečněna operace s názvem „*Jeruzalém*“, jednalo se o klasický vojenský převrat pod vedením tehdejšího kapitána spojovacího vojska – Muammara Kaddáfího. Operaci zahájili povstalci 1. září 1969 přesně v půl třetí ráno v kasárnách v Benghází. Souběžně začalo i obsazování Tripolisu, kde povstalci zatkli následníka libyjského trůnu, Sajjida Hasana ar-Ridá as-Sanúsího, který se ještě téhož dne vzdal svého nároku na trůn. Celé povstání trvalo jen několik dní, vládnoucí monarchie nedokázala na útok dostatečně reagovat a nedostala se jí ani pomoc ze zahraničí. Spojené státy americké už 6. září 1969 uznaly nový režim v Libyi. Tímto v Libyi započala více než 40letá éra vlády diktátora Muammara Kaddáfího, která byla založena na panarabském nacionalismu, islámu a libyjských kmenových tradicích. Vzápětí po převratu vznikla v Libyi Rada revolučního velení, které předsedal právě Muammar Kaddáfí. 11. prosince 1969 byla zrušena ústava, která vznikla 7. října 1951 ve spolupráci s OSN.⁶⁶

Kaddáfí ke konci roku 1969 sice předložil Ústavu novou, která ukládala, že hlavní prioritu v zemi má právě Rada revolučního vedení. I ta byla ale záhy zrušena a do konce Kaddáfího režimu nebyla žádná nová vytvořena.⁶⁷ Novým názvem státu se stal „*Libyjská arabská republika*“. Kaddáfí také následně ustavil 11. června 1971 Arabský socialistický svaz Libye, který byl jedinou povolenou libyjskou stranou, jejíž členy byli všichni Libyjci.⁶⁸

V září 1974 Kaddáfí rezignoval na funkce předsedy Rady revolučního vedení, prezidenta republiky a předsedy vlády (od 1970), tedy na všechny jeho státní funkce kromě vrchního velitele armády, aby se mohl stát „*vůdcem revoluce*“. Do čela státu tak nově nastoupil předseda vlády Abd as-Salám Džallúd. V roce 1975 vyzýval k vytvoření tzv. lidových výborů, které byly ve

⁶⁶ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 81 - 249.

⁶⁷ BERÁNEK, Ondřej, ed. Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady. Praha: Academia, 2013. XXI. století. ISBN 978-80-200-2298-1. S. 32

⁶⁸ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1., s. 124 - 129

městech, školách a veřejných i soukromých společnostech. Představitelé lidových výborů zasedali ve Všeobecném lidovém kongresu. Ten nahradil politickou stranu Arabský socialistický svaz.⁶⁹ V lednu roku 1976 se konala první schůze Všeobecného lidového kongresu v čele s Kaddáfim. Tímto krokem potvrdil svou roli vůdce revoluce.⁷⁰

Dne 2. 3. 1977 začala v Sabhá třetí etapa libyjské revoluce. V tento den začalo období tzv. *džamahírije*, jde o vládu mas, unikátní mocenské a státní uskupení, které vychází z Kaddáfího publikace „*Zelená kniha*“. Libye od této chvíle nesla nový název – Libyjská arabská lidová socialistická džamahírija. Hlavou státu se stal generální tajemník Všeobecného lidového kongresu – Muammar Kaddáfí. Libyjská vláda byla tímto zrušena a nahradil ji Všeobecný lidový výbor. V jeho čele stál generální tajemník, kterým byl Ab dal-Atí Ubajdí. Ani tento přerod k *džamahíriji* se neobešel bez zatýkání a vražd. Příslušnost kohokoliv k jinému politickému proudu se trestala smrtí. To znamenalo značný odliv libyjských vzdělavců do zahraničí. Tímto započalo období označované jako „*temné desetiletí*“, trvající až do roku 1987. V těchto deseti letech docházelo k dosud největšímu politickému útlaku a hospodářských potížím. Státní moc byla uplatňována především skrze revoluční výbory, jejichž členové za svou loajalitu získávali značná privilegia – například mohli odcestovat do jiných zemí, ale také získávaly majetek, domy a byty po násilném vystěhování jejich oprávněných vlastníků. Jejich hlavním úkolem bylo chránit Muammara Kaddáfího jako vůdce a prosazovat jeho zájmy. Revoluční výbory sice neměly přímou výkonnou moc, namísto toho mohly zatýkat a popravovat.⁷¹

Džamahírije je forma státního uspořádání, která byla uplatněna pouze na území Libye. Tuto ideu státního uspořádání publikoval libyjský vůdce Muammar Kaddáfí ve své „*Zelené knize*“, která je pojednáním o jeho pojetí vlády. Džamahíriju považoval Kaddáfí za jedinou skutečnou světovou demokracii. V rámci ní měla být moc v zemi pouze v rukách lidu a jednotlivých lokálních lidových rad. Šlo ale spíše o zástěrku pro vojenskou diktaturu, kde zároveň míchal arabský nacionalismus, socialismus a islám. Pravděpodobně i samotná představa o

⁶⁹ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 125; 128

⁷⁰ GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. V Praze: Karolinum, 2001. ISBN 8024603705 S. 86

⁷¹ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 128 - 130

realizaci takové formy vlády a společnosti, jak popisuje Muammar Kaddáfí ve své knize, je spíše utopická.

„*Zelená kniha*“ byla publikována mezi lety 1973 -1978 a je chápána jako třetí univerzální teorie, která překonává nedostatky kapitalismu a socialismu a směřuje své poselství hlavně k zemím třetího světa. Korán ani islám kniha přímo nikde nezmiňuje, hovoří se zde pouze obecně o náboženství, které chápe jako jediný zdroj legislativy a prvek harmonické jednoty národů.⁷² Je rozdělena do tří částí. První část pojednává o řešení problému demokracie a nese název „*Lidová moc*“, druhá část má jako téma řešení problému ekonomického s názvem „*Socialismus*“ a poslední kapitola popisuje sociální základnu státu s názvem „*Třetí univerzální teorie*“.⁷³ Tato kniha nám nabízí neotřelý pohled do Kaddáfího úvah o státě a pro pochopení fungování Džamáhírije a čtyřiceti let Kaddáfího vlády je naprosto zásadní publikací.

Kaddáfí neuznával roli parlamentu, podle něj nebyl parlament opravdovým znakem demokracie, naopak, protože demokracie má znamenat moc lidu, nikoliv pouze jeho zástupců, kteří jsou do parlamentu voleni. Jedno z Kaddáfího tvrzení vycházející z jeho knihy, které dobře projektuje jeho pohled na roli parlamentu je: „*nejtyranštější diktatury, jaké poznal svět, existovaly ve stínu parlamentů.*“⁷⁴ I přes jeho vizi, že jde o ideální vládu všech, sloužila periodická zasedání lidových konferencí i Všeobecného lidového kongresu spíše jako jakési permanentní referendum potvrzující Kaddáfího myšlenky. Skutečná moc tedy nebyla v rukách lidu, ale v rukách Kaddáfího a jeho věrného úzkého okruhu lidí. Při své vládě se opíral zejména o jemu blízké libyjské kmeny – Qadháhifa, ze kterého Muammar Kaddáfí pocházel, Maqáriha a Warfalla.⁷⁵

3.2 Osobnost Muammara Kaddáfího

Muammar Kaddáfí, celým jménem Muammar bin Muhammad bin Nájil al-Qashí al-Qadhdháfi, známý jako „*plukovník al-Qadhdháfi*“, se narodil 7. července 1942 do beduínské rodiny *Awlad Nájil* z klanu *al-Quhús* arabského šarífského kmene Qadháhifa. Po střední škole začal studovat historii na Libyjské

⁷² KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad 1996, s. 124

⁷³ KADDÁFÍ, Muammar. Zelená kniha. Litvínov: Dialog, 1990. ISBN 80-85194-11-2. s. 1 - 161

⁷⁴ KADDÁFÍ, Muammar. Zelená kniha. Litvínov: Dialog, 1990. ISBN 80-85194-11-2. s. 14

⁷⁵ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 129 - 131

univerzitě v Běnghází, po dvou letech studia historie se ale rozhodl jít cestou vojenského důstojníka a v roce 1963 nastoupil do Královské vojenské akademie v Běnghází.⁷⁶ Po revoluci soustředil ve svých rukách veškerou moc. Stal se jak předsedou Rady revolučního velení, ale také vrchním velitelem armády, prezidentem republiky a od ledna 1970 byl také předsedou libyjské vlády. Kaddáfí byl po většinu doby své vlády odpůrcem západních zemí, zejména pak Spojených států amerických. V posledních letech Kaddáfího vlády však Libye podnikla několik kroků k usmíření se Západem; bylo navrženo, aby tyto snahy řídil Kaddáfího syn Saif al-Islam Kaddáfí. Kaddáfí si udržel moc až do roku 2011, kdy začala první libyjská občanská válka proti jeho režimu. Muammar Kaddáfí byl zabit 20. října 2011⁷⁷. Byl tak jedním z nejdéle vládnoucích panovníků světa a vůbec nejdéle vládnoucím arabským vůdcem.

3.3 Mezinárodní vztahy

Na počátku osmdesátých let se zastavil ekonomický růst země. Ten byl zapříčiněn tzv. ropnými šoky v letech sedmdesátých. Boje související s ropou se staly pro Libyi asi tak stejně významné, jako ropa pro Libyi jako taková. Na jedné straně zajistila Libyi i jejím občanům rychlý ekonomický růst a prosperitu, na straně druhé řadu konfliktů. Když se podíváme zpět do minulosti, zhruba do roku 1957 zjistíme, že v tomto roce začal v Libyi těžit ropu americký ropný koncern ESSO. Libye byla ze všech afrických zemí na ropu nejbohatší a exportovala ji do mnoha zemí světa. Mimo jiné na ni bylo závislé například Švýcarsko. Muammar Kaddáfí ale začal postupně a systematicky omezovat vliv zahraničních ropných koncernů. V roce 1973 už převzala Libye 51% všech zahraničních ropných společností a tedy i kontrolu nad těžbou. Tímto krokem se ale vůči Kaddáfímu snesla vlna nevole – z důvodů finančních i taktických – hlavně ze strany Britů a USA. Právě tady nastal okamžik nezvratné a hluboké nenávisti mezi Muammarem Kaddáfím a západními mocnostmi.⁷⁸ Dalším zrnkem sváru mezi těmito zeměmi byla otevřená podpora terorismu ze strany Kaddáfího. Po poskytnutí podpory teroristickým útokům na letiště v Římě a ve Vídni v roce 1985 libyjský vůdce

⁷⁶ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. S. 249

⁷⁷ Actor, Government of Libya. Uppsala Data Conflict Programme [online]. Uppsala [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://ucdp.uu.se/actor/111>

⁷⁸ GANSER, Daniele. Nezákonné války: jak země NATO sabotují činnost OSN : kronika doby od Kuby po Sýrii. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0499-4.

naznačil, že jeho režim bude i nadále pomáhat v podobných snahách. Otevřeně podporoval teroristické skupiny, jako je například frakce Rudé armády a Irská republikánská armáda, pokusil se také prohlásit celý Sidrský záliv za teritoriální vody. Toto tvrzení vedlo k porušení mezinárodního práva.⁷⁹

V noci ze 14. na 15. Dubna 1986 začalo americké letectvo pod velením tehdejšího amerického prezidenta Ronalda Reagana bombardovat libyjskou metropoli Tripolis a Benghází. USA neměli žádný mandát ze strany OSN a jde tak dovodit, že šlo o první nezákonnou válku vedenou USA proti Libyi. Tento útok pod krycím názvem „Operation El Dorado Canyon“ upadl v historii Libye v podstatě do zapomnění, tehdy ale narazil na nevoli některých států NATO. Negativní postoj k této akci měla Francie, Itálie a Španělsko. Odmítly USA vydat povolení k přeletu vojenským letounům přes své území. Naopak kladně se k bojové akci postavila Velká Británie, která Spojeným státům dala k dispozici svá vojenská letiště. Bomby vypuštěné na libyjské území tehdy usmrtili asi 100 lidí, převážně vojáků nebo úředníků. Dá se však dovodit, že hlavním cílem operace bylo zabití libyjského vůdce. Jako oficiální důvod této operace uvedl americký prezident, že šlo o odpověď na teroristický útok, který byl podle Ronalda Reagana proveden 5. Dubna 1986 na příkaz libyjské vlády, a to na berlínské diskotéce, kde tehdy zemřeli tři lidé, z toho dva američtí vojáci.⁸⁰ Opíral se při tom o článek 51 Charty OSN, který říká, že *„dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření, učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany, oznámí se ihned Radě bezpečnosti a nedotýkají se nikterak touto chartou stanovené pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, aby kdykoli podnikla takovou akci, kterou považuje za potřebnou k zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“*⁸¹.

Útok byl mnoha státy odsouzen. Podle některých daleko překročil právo na sebeobranu stanovené v článku 51 Charty OSN. Spojené státy měli podporu

⁷⁹ Bombardování Libye v roce 1986: operace El Dorado Canyon. People Per Project [online]. 2020, 9. 6. 2020 [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: <https://cs.peopleperproject.com/posts/25843-bombing-libya-in-1986-operation-el-dorado-canyon>

⁸⁰ GANSER, Daniele. Nezákonné války: jak země NATO sabotují činnost OSN : kronika doby od Kuby po Sýrii. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0499-4.

⁸¹ Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora. Článek 51

pro své akce z Kanady, Velké Británie, Izraele, Austrálie a dalších 25 zemí. Přestože útok poškodil teroristickou infrastrukturu v Libyi, nebránil Kaddáfimu dále podporovat jiné teroristické snahy. Mezi ty bychom mohli zařadit například únos letu Pam Am číslo 73 v Pákistánu, přepravu zbraní na palubu MV Eksund evropským teroristickým skupinám⁸² a především bombový útok na let Pan Am číslo 103 v Lockerbie ve Skotsku, který se v důsledku výbuchu na palubě zřítíl. Při útoku tehdy zemřelo 173 cestujících – Američanů a Britů.⁸³

ANALYTICKÁ ČÁST

4 Občanská válka v Libyi 2011

V této kapitole se dostáváme k první ze dvou občanských válek, které otřásly Libyí během 20. století. Tato první občanská válka trvala od 15. února do 20. října 2011. Proti sobě stály dvě strany sporu - vládnoucí režim vůdce Muammara Kaddáfího a východolibyjské povstalci z Přechodné národní rady (NTC), kteří měli podporu Severoatlantická aliance (NATO).⁸⁴

4.1 Počátek války

Za příčinu povstání v Libyi lze považovat zejména dlouhodobou nespokojenost Libyjců se stávajícím nedemokratickým režimem Muammara Kaddáfího. V roce 2010 se Libye umístila v Indexu demokracie na 158. místě na světě. V roce 1988 sice přijal Všeobecný lidový kongres Velkou zelenou listinu lidských práv, která měla garantovat liberalizaci země v ekonomice i politice. Listina garantovala také některá základní lidská práva- svobodu pohybu, právo na práci nebo právo na spravedlivý soud a zakazovala nehumánní tresty. Základní práva ustavená Listinou byla však zároveň velmi jednoduše omezená „ve veřejném zájmu“. 1997 byla v Libyi přijata *Charta cti*, zákon, který umožňoval kolektivní trestání skupin, které podporovaly útoky proti džamahíríji. Kromě

⁸² Bombardování Libye v roce 1986: operace El Dorado Canyon. People Per Project [online]. 2020, 9. 6. 2020 [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: <https://cs.peopleperproject.com/posts/25843-bombing-libya-in-1986-operation-el-dorado-canyon>

⁸³ BERÁNEK, Ondřej, ed. Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady. Praha: Academia, 2013. XXI. století. ISBN 978-80-200-2298-1. S. 33

⁸⁴ Libye patřila k nebohatším zemím Afriky, nyní složitě hledá cestu k míru. ČT24 [online]. Česká televize, 17. 3. 2021 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3277596-libye-patrila-k-nejbohatsim-zemim-afriky-nyni-slozite-hleda-cestu-k-miru>

politické nesvobody svíraly Libyi i ekonomické problémy, v roce 2010 dosáhla míra nezaměstnanosti 30%. Tento problém se týkal převážně mladších lidí v důsledku rychlého demografického růstu, kdy tamní vláda nedokázala tvořit nová pracovní místa. To mělo za následek, že zhruba 1/3 Libyjců žila na hranici chudoby. Libyjská ekonomika je založena převážně na exportu a těžbě ropy. Výtěžky z exportu se investovaly zejména do budování armády, staveb nebo dotování Kaddáfího příznivců.⁸⁵

Počátek občanského konfliktu v Libyi datujeme do období takzvaného Arabského jara, které začalo koncem roku 2010 v Severní Africe. Arabské jaro byla série protivládních protestů, která proběhla napříč arabskými zeměmi na severovýchodě Afriky a Blízkém východě.⁸⁶ Demonstrace v Libyi začaly v únoru na východě země. Předzvěstí konfliktu byly protesty na území Kyrenaiky ve městech al-Bajdá, Darna a Benghází ve dnech mezi 13. a 16. únorem 2011. Ty směřovaly proti bytové politice tamních orgánů. K prvním násilným demonstracím došlo 15. února 2011 v Benghází. Ty proběhly na protest proti zatčení Fathí Tarbila, který byl právníkem bojujícím za lidská práva politických vězňů. Demonstranti v tripolské az-Záwiji a v az-Zintánu volali po ukončení Kaddáfího diktatury. Během dalších dnů ale začali lidé demonstrovat i v dalších koutech Libye a to včetně hlavního města Tripolisu⁸⁷.

Protesty doprovázelo násilí, kdy odpůrci režimu Muammara Kaddáfího vypalovali policejní stanice nebo jiné veřejné instituce a napadali policisty i vojáky, brali rukojmí.⁸⁸ Libyjská vláda na potlačení protestů mobilizovala ozbrojené složky. Do služby povolali také ostřelovače a těžkou palebnou techniku. Tyto počáteční události si vyžádaly několik stovek mrtvých. Tyto a nadcházející události jsou dnes označovány za „*Revoluci 17. února*“. Cílem tohoto konfliktu bylo svrhnout tehdejší režim Muhammada Kaddáfího a zavést nový politický systém, který měl být diametrálně odlišný od toho dosavadního.

⁸⁵ BERÁNEK, Ondřej, ed. Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady. Praha: Academia, 2013. XXI. století. ISBN 978-80-200-2298-1. S. 40-66

⁸⁶ Před deseti lety se prohnalo Blízkým východem arabské jaro, ohně revoluce v některých zemích hoří dodnes. ČT24 [online]. Česká televize, 17. 12. 2020 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3242226-pred-deseti-lety-se-prohnalo-blizkym-vychodem-arabske-jaro-ohne-revoluce-v-nekterych>

⁸⁷ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. S. 164 - 167

⁸⁸ GANSER, Daniele. Nezákonné války: jak země NATO sabotují činnost OSN : kronika doby od Kuby po Sýrii. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0499-4.

Národní konference libyjské opozice vyhlásila 17. února jako „*Den libyjského hněvu*“.

Následující den, tedy 18. února 2011 proběhla v Benghází tzv. „*První bitva o Benghází*“, ve které povstalci zvítězili. Právě Benghází se stalo nadále centrem demonstrantů, nebo lépe řečeno odpůrců režimu Muammara Kaddáfího během povstání. 27. února 2011 byla v Benghází jmenována Prozatímní národní rada, která od té doby vystupovala jako „*jediný zákonný představitel libyjského lidu a libyjského státu*“.⁸⁹

4.2 Reakce Rady bezpečnosti OSN

Na události v Libyi reagovala Rada bezpečnosti OSN poprvé ve svém prohlášení 22. února 2011, ve kterém odsoudila útoky na civilní obyvatelstvo a odkázala v něm na koncept R2P. Vyzvala tedy libyjskou vládu k dodržení svých závazků k ochraně civilních obyvatel, dodržování lidských práv a také aby umožnila přístup lékařskému a jinému humanitárnímu personálu z mezinárodních humanitárních organizací a v podstatě všichni mezinárodní aktéři odsoudili Muammara Kaddáfího za jeho násilnou reakci proti povstalcům i civilistům.

Kromě Rady bezpečnosti na situaci v Libyi reagovala i Rada pro lidská práva OSN ve své rezoluci A/HRC/RES/S-15/1 ze dne 25. února 2011 s odkazem na Všeobecnou deklaraci lidských práv, která tímto dokumentem vyjádřila znepokojení nad smrtí stovek civilistů. Podle jejích závěrů docházelo na ze strany libyjské vlády k jednoznačnému podněcování k nepřátelství a násilí vůči civilnímu obyvatelstvu. To spatřovala v systematickém porušování lidských práv, včetně ozbrojených útoků proti civilistům, mimosoudním zabíjení, svévolném zatýkání, zadržování a mučení demonstrantů, ale také humanitárních pracovníků nebo novinářů působících v zemi. V tomto dokumentu lze nalézt odkaz na R2P a to hned v úvodu rezoluce, kde stojí, „... *všechny státy mají povinnost chránit práva na život, svobodu a bezpečnost člověka, potvrzující rovněž povinnosti všech států v souladu s Chartou respektovat lidská práva a základní svobody pro všechny, ...*“.⁹⁰

⁸⁹ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1., s. 164 - 171

⁹⁰ A/HRC/RES/S-15/1 ze dne 25. února 2011

Výbor pro odstranění rasové diskriminace také upozorňoval v rámci systému včasného varování na dopady konfliktu na situaci osob, které nejsou občany Libye, migrujících pracovníků, uprchlíky a osoby patřících k jiným menšinovým skupinám, jakož i na násilné činy proti osobám z jiných zemí, zejména osob ze subsaharské Afriky.⁹¹

Situaci v Libyi vyhodnotila RB OSN jako válku proti vlastnímu lidu a to na základě mimo jiné užití střelných zbraní a bojové techniky vůči protestujícím. Rada bezpečnosti vyjádřila „*vážné znepokojení nad situací v Libyjské arabské džamahirii a odsuzuje násilí a použití síly proti civilistům, nad hrubým a systematickým porušováním lidských práv, včetně represe pokojných demonstrantů, vyjadřující hluboké znepokojení nad smrtí civilistů a jednoznačně odmítající podněcování k nepřátelství a násilí proti civilnímu obyvatelstvu z nejvyšší úrovně vlády Libye.*“⁹²

4.2.1 Rezoluce RB OSN 1970

V souvislosti s děním v Libyi dne 26. února 2011 zasedala Rada bezpečnosti OSN, která následně na návrh Francie, Německa, Spojených států a Velké Británie přijala rezoluci č. 1970. Tou vyzvala nejprve k mírovému řešení konfliktu, ochraně civilistů, cizích státních příslušníků a jejich evakuaci ze země. Také upozornila vládní režim na jeho odpovědnost za ochranu libyjských obyvatel s odkazem na doktrínu R2P . V rezoluci dále RB OSN odsoudila porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva a uvedla, že útoky proti civilnímu obyvatelstvu mohou představovat zločiny proti lidskosti.⁹³

RB OSN v rámci opatření, která přijala na základě kapitoly VII Charty OSN, požadovala dodržování lidských práv a humanitárního práva, povolení

⁹¹ COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF RACIAL DISCRIMINATION - Statement on the situation in Libya, Seventy- eight session, 14 February – 11 March 2011

⁹² UN Doc. S/RES/1970. 26. February 2011.

⁹² Simon Adams. Global Policy's, 'Lessons from Intervention in the 21st Century: Legality, Legitimacy and Feasibility' [online]. 2015. [cit. 2021-10-22]

⁹³ UN Doc. S/RES/1970. 26. February 2011.

vstupu pro mezinárodní pozorovatele a humanitární pracovníky a také zrušení všech omezení týkajících se médií.⁹⁴

RB touto rezolucí uvalila na libyjskou džamáhíríju sankce - zbrojní embargo, zákaz vycestování ze země pro jednotlivce uvedené v příloze rezoluce, zmrazení aktiv Muammara Kaddáfího a části jeho rodiny. Dále pak vyzvala k vyšetřování konfliktu Mezinárodním trestním soudem v Haagu. Soud následně obvinil několik představitelů libyjského režimu včetně Kaddáfího. Stíhání Kaddáfího bylo po jeho smrti zastaveno, proces proti dalším osobám včetně Kaddáfího syna Sajfa stále pokračuje. Dále byly také zablokovány bankovní účty Libye i samotného Muammara Kaddáfího.⁹⁵ Byť tato rezoluce neměla velký vliv na zmírnění krize, přispěla ale ke zvýšení povědomí o zhoršující se situaci v Libyi, a hlavně poskytla politický a právní mandát pro další opatření.

Navzdory tomuto úsilí se 16. března provládní síly přibližovaly k opoziční pevnosti Benghází. Libyjská televize odvysílala zprávu, že vládní vojenské síly přichází „*vyčistit vaše město*“. Kaddáfí tím přímo vyhrožoval obyvatelům Benghází a řekl, že armáda je na cestě a že „*neprokáže žádné slitování ani soucit*“. Právě blížící se útok na Benghází přiměl Radu bezpečnosti, aby schválila další rezoluci, a to rezoluci č. 1973. Skutečnost, že byla přijata bez jediného záporného hlasování, odrážela, že v té době i ti, kteří měli vážné výhrady k operaci pod vedením NATO, zejména Rusko a Čína, uznaly, že je v této chvíli nutné jednat.⁹⁶ Režim Muammara Kaddáfího ve svém dopise, který adresoval RB OSN v reakci na rezoluci, odmítl požadavky obsažené v textu rezoluce 1970 a zabránila vjezdu humanitárního konvoje do měst Misuráta a Adžabíja. Selhaly ale i diplomatické prostředky, včetně snahy generálního tajemníka OSN přesvědčit Kaddáfího ke změně postoje v telefonickém rozhovoru.⁹⁷

4.2.2 3.3.2. Rezoluce RB OSN 1973

„... S politováním nad tím, že libyjské orgány nedodržely rezoluci 1970 (2011), vyjádřením vážného znepokojení nad zhoršující se situací, eskalací násilí a těžké

⁹⁴ UN Doc. S/RES/1970. 26. February 2011.

⁹⁵ UN Doc. S/RES/1970. 26. February 2011.

⁹⁶ Simon Adams. Global Policy's, 'Lessons from Intervention in the 21st Century: Legality, Legitimacy and Feasibility' [online]. 2015. [cit. 2021-10-22]

⁹⁷ BELLAMY, A. J., WILLIAMS, P. D. The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect. International Affairs. 2011. Vol. 87. No. 4 s. 825–850.

civilní oběti, opětovné zdůraznění odpovědnosti libyjských orgánů za ochranu obyvatel Libye a opětovné potvrzení, že strany ozbrojených konfliktů nesou primární roli odpovědnost za přijetí všech proveditelných kroků k zajištění ochrany civilistů, s odsouzením hrubého a systematického porušování lidských práv, včetně svévolného zadržování, zmizením lidí, mučení a hromadných poprav. ...“.⁹⁸ Takto popsala Rada bezpečnosti situaci v Libyi po přijetí rezoluce 1970.

Vzhledem k rychle narůstajícímu počtu obětí a nedodržování rezoluce 1970 dne 17. března 2011 na návrh Francie, Libanonu a Velké Británie přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 1973 o bezletové zóně, která povolovala členským státům OSN použít jakýchkoliv prostředků sloužících k ochraně libyjských civilistů vyjma zahraniční okupace. Tato rezoluce byla prvním rozhodnutím RB OSN, které autorizovalo vojenský zásah za použití konceptu R2P.⁹⁹ Důležitým iniciátorem přijetí této rezoluce byly také regionální organizace působící v severní Africe. Po bezletové zóně a přijetí všech nezbytných opatření k ochraně civilistů volala Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu, Organizace islámské spolupráce, i Liga arabských států. Liga arabských států přímo vyzvala RB OSN k přijetí oné rezoluce a také ke komunikaci s Přechodnou národní radou.¹⁰⁰ Rezoluce 1973 v RB OSN získala 10 hlasy pro, 5 států se zdrželo (Rusko, Čína, Brazílie, Indie a Německo).¹⁰¹

Navazovala na rezoluci 1970, opět požadovala po libyjských autoritách okamžité příměří a dodržování lidských práv, humanitárního a uprchlického práva a také zajištění bezpečného přístupu k humanitární pomoci, zpřísnila předchozí zbrojní embargo, zmrazení účtů a zákaz vycestování. Dále pak pověřila v rámci opatření na ochranu civilistů s odkazem na část VII. Charty OSN členské státy k přijetí všech nezbytných opatření k ochraně civilistů a civilisty obydlených oblastí pod hrozbou útoku. Přímou ale vyloučila jakoukoli formu okupace libyjského území. Jako další opatření k ochraně obyvatel zřídila Rada bezpečnosti bezletovou zónu nad libyjským vzdušným prostorem a zmocnila členské státy k provedení

⁹⁸ UN doc. S/RES/1973 (2011)

⁹⁹ UN doc. S/RES/1973 (2011)

¹⁰⁰ The Outcome of the Council of the League of Arab States Meeting at the Ministerial Level in Its Extraordinary Session on the Implications of the Current Events in Libya and the Arab Position. Res. No. 7360. 12. March 2011.

¹⁰¹ The Outcome of the Council of the League of Arab States Meeting at the Ministerial Level in Its Extraordinary Session on the Implications of the Current Events in Libya and the Arab Position. Res. No. 7360. 12. March 2011.

všech nezbytných opatření k vynucení bezletové. Tato bezletová zóna se nevztahovala na lety s humanitárním účelem.¹⁰²

Obě tyto rezoluce neovlivnily pouze průběh první libyjské občanské války. Jejich mandát trvá i po dobu druhé občanské války v Libyi.

4.2.3 Operace NATO - UNIFIED PROTECTOR

Po přijetí rezoluce č. 1973 odsouhlasili zástupci Francie, Velké Británie, Spojených států amerických a dalších států dne 19. března 2011 v Paříži použití síly k prosazení rezoluce RB OSN č. 1973. Ještě toho dne zahájily francouzské a italské bojové letouny zahraniční vojenskou intervenci v Libyi a začaly bombardovat libyjské vládní vojenské jednotky. První dva týdny probíhalo paralelně několik vojenských operací vedených Francií, Velkou Británií a Spojenými státy. Vojenské letectvo a válečné flotily, které ostřelovaly Libyi raketovou palbou. Během prvních 72 hodin tyto vojenské síly v podstatě zneškodnily libyjské letectvo a systémy protiletectvé obrany. Do cílové oblasti bylo nasazeno množství námořních sil a letadel pro stabilní vynucování bezletové zóny a dalších úkolů vyplývajících z rezoluce č. 1973.¹⁰³ Připojily se i další země - Belgie, Dánsko, Kanada, Katar, Norsko, Španělsko, Bulharsko, Jordánsko, Nizozemsko, Rumunsko, Řecko, Spojené arabské emiráty, Švédsko a Turecko.¹⁰⁴ Postupně se tyto operace dostaly pod vedení NATO, která od 31. března zodpovídala za všechny úkoly spojené s ochranou civilního obyvatelstva, vynucování zbrojního embarga a bezletové zóny v Libyi. Operace měla vytyčené dílčí cíle, a to:¹⁰⁵

- 1) vynucení zbrojního embarga ve Středoziemním moři a to tak, aby bylo zabráněno dovozu zbraní nebo souvisejícího materiálu nebo žoldáků,

¹⁰² UN Doc. S/RES/1973. 17. March 2011.

¹⁰³ DAALDER, Ivo H. a James G. STAVRIDIS. NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention. Foreign Affairs[online]. March/April, Volume 91, No. 2. 2012. Dostupné na: http://www.aco.nato.int/resources/site631/saceur/documents/Daalder_Stavridis_final.pdf

¹⁰⁴ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1.

¹⁰⁵ Public Diplomacy Division. Operation UNIFIED PROTECTOR Final Mission Stats. NATO [online]. 2. 11. 2011 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_11/20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf.

- 2) vynucení bezletové zóny tak, aby bylo zabráněno leteckým útokům na civilní cíle,
- 3) vedení vojenských operací jak leteckých, tak námořních proti vojenským silám zapojených do útoků na civilní cíle a oblasti.¹⁰⁶

Operace trvala do 31. října 2011, tedy do samotného ukončení konfliktu v Libyi. S podporou ze strany NATO povstalci postupně dobyli území státu. Posledním dobytým městem byla Syrta, kde členové povstalecké skupiny dne 20. října 2011 zabil Muammara Kadáfího. V rámci této operace provedly síly NATO 26 500 bojových letů a zničily na 5 900 vojenských cílů, vedle toho také lodě NATO v rámci námořní operace vynucovaly zbrojní embargo a zkontrolovaly na 3 100 plavidel, jedenácti z nich pak zabránily v přístupu do Libye kvůli nebezpečnému nákladu. Na této operaci se celkem podílelo 20 zemí, z nichž bylo 14 členskými státy NATO.¹⁰⁷

S použitím vojenské síly se rozhořely debaty nad implementací rezoluce 1973 a cíly této vojenské operace. Podle některých názorů šlo ale spíše o pomoc libyjským povstalcům ke změně režimu a svržení Muammara Kaddáfího. V kruzích států NATO došli vrcholní představitelé k přesvědčení, že právě dosavadní režim a samotný libyjský vůdce jsou faktory, které ohrožují životy a práva lidí v Libyi a bez jeho odvrácení není možné zajistit dodržování lidských práv v zemi.

4.3 Splnění podmínek konceptu R2P

Když bychom v hodnocení přiměřenosti a legálnosti zásahu vycházeli z třípilířové struktury R2P, je zcela zřejmé, že libyjská vláda nedostála svému závazku vycházejícího z prvního pilíře chránit své obyvatele před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti v situaci, kdy byla jednou ze stran bojů a sama se těchto činů dopouštěla, jak se posléze usnesl i libyjský soud během soudních řízení s několika desítkami obžalovaných, které

¹⁰⁶ Public Diplomacy Division. Operation UNIFIED PROTECTOR Final Mission Stats. NATO [online]. 2. 11. 2011 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_11/20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf.

¹⁰⁷ NATO: Public Diplomacy Division. Operation UNIFIED PROTECTOR Final Mission Stats. [Online] 2. November 2011. [Citace 25. 3. 2021]. Dostupné na: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_11/20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf

z válečných činů uznal vinnými. Vládní režim v Libyi se mimo jiné dlouhodobě dopouštěl násilí na svých obyvatelích, především těch, kteří nesouhlasili s režimem nastaveným Muammarem Kaddáfim. V zemi po několik let docházelo k zabíjení nevinných lidí a zločinům proti lidskosti. Především ale v rámci dění bezprostředně před přijetím rezoluce č. 1973 docházelo k zabíjení lidí na straně civilistů, užití ostrých zbraní a těžké palebné techniky proti nim a ve státě v tu chvíli neexistovala žádná autorita, která by byla schopna práva těchto lidí bránit. Proto bylo nutné přistoupit k opatřením ze strany mezinárodního společenství a využít pilíř druhý a třetí pilíř R2P.

Třetí pilíř ukládá členským státům OSN pomoci jinému státu v záležitostech ochrany vlastního obyvatelstva, když on sám není schopen tuto povinnost plnit. Situace v Libyi a obecně i vnitrostátní konflikty jsou specifické tím, že až na humanitární organizace, které mají během těchto událostí často jen malé pole působnosti, a žádný z relevantních státních orgánů se přímo nestará o ochranu civilního obyvatelstva, tudíž podávat státu či NTC „pomocnou ruku“ v situaci, kdy jde o bojující strany, nebylo možné naplnit. A to také s ohledem rychle narůstající počtu zemřelých lidí a dynamickému vývoji bojů v zemi. I přesto ale, než RB OSN přistoupila k drakoničtější opatřením dle třetího pilíře, se pokusila vyzvat strany sporu k míru a k mírovému řešení sporu. Tato výzva i nabídka případné mediace byla ale bez odezvy. Proto bylo správné v tento okamžik přistoupit k intervenci podle třetího pilíře.

Z výkladu norem týkajících se zahraniční intervence zjistíme, jak bylo psáno již výše, že v první řadě musí ze strany RB OSN dojít k opatřením bez využití vojenské síly, tedy že je užití ozbrojených sil až poslední možností. Z tohoto pohledu bylo správným postupem zavedení nejprve zbrojního embarga nebo zmrazení účtů, tedy obecně přijetí rezoluce č. 1970, která vyzývala k neozbrojenému vyřešení situace. Má-li Rada bezpečnosti pak za to, že tato opatření zvolená podle článku 41 Charty OSN nejsou dostačující, je oprávněna podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké „považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů“¹⁰⁸. Vzhledem k dynamickému a rychlému vývoji situace v Libyi, porušování

¹⁰⁸ Charta OSN, článek 42

zbrojního embarga a jiných opatření doposud zavedených, ale i dalším ozbrojeným střetům v zemi bylo dle mého soudu správným krokem přijetí přísnějších opatření s cílem ochrany civilního obyvatelstva. Responsibility to protect nenabízí pouze možnost intervence, jde ale také o závazek států OSN k ochraně obyvatelstva, když jejich vlastní stát selže. Ozbrojený zásah s odkazem na R2P byl podle mezinárodního práva v tomto kontextu de iure.

4.3.1 Vojenská intervence a doktrína spravedlivé války

Jak ale také vyplývá z pravidel pro užití ozbrojené síly na území cizího, jak jsme si nastínili výše v teoretické části práce, vyžaduje se i splnění pravidel v rámci doktríny spravedlivé války.

Kritérium spravedlivé příčiny bylo splněno už samotným splněním podmínek konceptu Odpovědnost za ochranu ze strany mezinárodního společenství. Kaddáfí tuto podmínku nesplnil, a tak RB OSN musela zasáhnout. Kritérium správného záměru, které se týká vojenské intervence, musí být splněno v souladu se spravedlivou příčinou. Obdobně jako francouzské nebo americké vlády, bylo nejprve primárním cílem britské vlády bezpečně repatriovat své vlastní občany z Libye. Proslovy Muammara Kaddáfího, které obsahovaly výhrůžky zabíjením a útoky na protestující a také četné důkazy o brutalitách odehrávajících se na půdě Libye zrychlily reakci britské vlády i celé NATO, která brzy zaujala klíčovou roli v prosazování přísnějších opatření a bezletové zóny nad Libyí. Jako spravedlivá příčina konfliktu je všeobecně skloňováno porušování lidských práv v Libyi a porušování mezinárodního práva humanitárního.¹⁰⁹ Podstatnou roli hrály ale také obchodní a národní bezpečnostní zájmy. Nicméně nelze Radě bezpečnosti či státům NATO upřít primární snahu o ochranu civilistů, která je patrná ze všech přijatých dokumentů. Stejně tak byl splněn požadavek na užití ozbrojené síly jako prostředek ultima ratio. Tento je již specifikován výše v textu této podkapitoly, proto jej nebudu dále analyzovat zde.

Na přijetí rezoluce RB OSN 1973 měly významný vliv regionální organizace, jako Liga arabských států a Africká unie. Liga arabských států požádala Radu bezpečnosti o přijetí opatření k řešení situace v Libyi a zavedení bezletové zóny.

¹⁰⁹ BBC. 2011. „World cannot stand aside from Libya, says Cameron.“ BBC, 8. 3. 2011 (online). Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-12680280>

Tyto africké organizace vyjádřily znepokojení nad zhoršující se situací v regionu a upozorňovaly na užití nepřiměřené síly vůči civilistům. Proces přijímání rozhodnutí o intervenci v Libyi byl na mezinárodní úrovni ovlivněn několika aktéry - od generálního tajemníka OSN, přes členy jednotlivých institucí OSN na ochranu lidských práv, nevládní neziskové organizace, regionální organizace nebo zástupce členských států OSN v Radě bezpečnosti, všichni aktéři veřejně odsuzovali násilí páchané na občanech Libye a požadovali ukončení porušování humanitárního práva a lidských práv tamních obyvatel. Hlasování o přijetí rezoluce v RB OSN vyžaduje hlasy nejméně devíti států. Rezoluci 1973 podpořilo celkem deset států, a pět států se zdrželo hlasování. Podle Charty OSN ale zdržení se hlasování ještě neznamená hlas proti přijetí rezoluce. Ta sice nebyla přijata jednohlasně, fakticky se ale nikdo svým hlasem nevyjádřil proti jejímu přijetí a proto lze považovat kritérium legitimní autority za splněné.

Otázka dodržení pravidel ozbrojeného konfliktu v obecné rovině dále v případě operace NATO souvisí také s nastavením dalších pravidel rezolucí RB OSN 1973. Ta operaci zásadně ovlivnila co do možnosti užití pěchoty a dalších vojenských prostředků sloužících k naplnění rezoluce. Klíčovou formulací se pro interpretaci rezoluce stala část, že „*všechna nezbytná opatření k ochraně civilistů a civilisty obydlených oblastí pod hrozbou útoku*“¹¹⁰. Členské státy NATO se svými spojenci interpretovaly toto ustanovení již od počátku tak, že lze zvolit širokou škálu operací, které zahrnují útoky na vzdušné síly či protivzdušnou obranu Libye, ale také útoky na libyjské pozemní jednotky, jejich zázemí nebo řídicí centra. A to na základě tvrzení, že tyto cíle představují hrozbu pro civilní obyvatele Libye.¹¹¹ Vojenská strategie operace Unified protector byla značně omezena zněním rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1973. Za účelem snahy o zmírnění civilních obětí určila, že vojska v podstatě nesmí vysílat pozemní pěchotu svých národních armád do boje. Nejdůležitější součástí vojenské intervence bylo letectvo vybavené speciálními navigačními střelami s cílem zasáhnout pouze vybrané vojenské cíle a minimalizovat tak civilní oběti. S tímto cílem byla do bojů zařazena také bezpilotní letadla nebo drony. Po ukončení operace se ale objevily a následně potvrdily informace o tom, že na území Libye i přes zákaz nasazení pěchotních vojenských oddílů vyplývající z ustanovení

¹¹⁰ Rezoluce RB OSN č. 1973 (2011)

¹¹¹ BELLAMY, A. J., WILLIAMS, P. D. The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect. *International Affairs*. 2011. Vol. 87. No. 4 s. 825–850.

rezoluce o zákazu použití „okupačních sil jakéhokoli charakteru“ byly přítomny stovky příslušníků pozemních sil Kataru, který se na operaci NATO taktéž podílel. Jejich úkolem bylo zprostředkovávat komunikaci a tedy být spojkou mezi vojáky NATO a povstalci v Libyi.¹¹² Zde vyvstává otázka, zda v důsledku takového konání došlo k porušení rezoluce. Okupací se rozumí obsazení části území druhé strany ozbrojenými silami a jsou schopné v tomto místě vykonávat udržet a vykonávat správu tohoto území. Zde lze tedy argumentovat, že jednotky pracující na území Libye tyto schopnosti nevykazovaly a nešlo o okupační jednotky v pravém slova smyslu, ale spíše tedy jednotky speciální nebo pomocné. Jejich cílem nebyla okupace území. Dále se také objevily informace o ztrátách na životech stran civilistů, které zapříčinily útoky NATO na libyjské území.

Proti jednání NATO během libyjského konfliktu v roce 2011 podali pozůstali z Kaddáfího rodiny podnět k prošetření k Mezinárodnímu trestnímu soudu v Haagu. Moreno-Ocampo, žalobce ICC, prohlásil začátkem listopadu 2011, že se těmito obviněními bude zabývat.¹¹³ K prošetření okolností kolem zásahu NATO byl nejprve zřízen zvláštní expertní výbor OSN. Výbor vedený bývalým předsedou Mezinárodního trestního soudu Philippem Kirschem začátkem března v roce 2012 konstatoval, že NATO provedlo velmi precizní operaci, která dodržela cíl zamezit civilním obětem. Výbor nicméně nebyl schopen zhodnotit bombardování NATO, které způsobilo civilní oběti, a ani okolnosti smrti Kaddáfího, který byl 20. října 2011 zajat a krátce na to zemřel.¹¹⁴

Okolnosti Kaddáfího smrti jsou v podstatě doposud nejasné. Byť ve veřejně dostupných zdrojích lze nalézt relativně podrobný popis části operace, jejímž cílem bylo dobytí města Syrta, kde byl Kaddáfí dopaden, kde některý ze členů povstaleckého hnutí akci natáčel na svůj telefon a existuje tak vcelku komplexní materiál k zadržení dosavadního libyjského vůdce. Na záběrech lze vidět Kaddáfího, který je zkrvavený a zřejmě v bezvědomí povstalci naložen na korbu automobilu. Na záběrech však není dohledatelný okamžik Kaddáfího smrti. Až

¹¹² Al Arabiya. Qatar admits it had boots on the ground in Libya; NTC seeks further NATO help. [Online] 26. October 2011. [Citace 28.8.2021] Dostupné na: <http://www.alarabiya.net/articles/2011/10/26/173833.html>.

¹¹³ POMEY, Matthew Pomey. ICC to investigate Libya war crimes committed by NATO NTC forces. Jurist - Legal News & Commentary [online]. 3. 11. 2011 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.jurist.org/news/2011/11/icc-to-investigate-libya-war-crimes-committed-by-nato-ntc-forces/>

¹¹⁴ V Libyi porušovali lidská práva síly Kaddáfího i opozice. Infobanka ČTK [online]. Česká tisková kancelář, 2. 3. 2012 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T201203020869801>

okamžiky poté, kde je Kaddáfí již mrtev. O tom, co se v místě stalo, neexistují uspokojující a jasně prokazatelné důkazy. Sami povstalci se ve svých výpovědích značně liší a není tak zřejmé, jak celá věc následně proběhla. Podle výpovědi jednoho z bojovníků byl střelen do břicha 9mm pistolí. Podle lékařů, kteří přijeli na místo později, byl Kaddáfí střelen do hlavy. Někteří představitelé NTC anonymně řekli, že byl „zabit po zajetí“, zatímco jiní uvedli, že byl zabit po zajetí při křížové palbě. Existují-li podezření, že Kaddáfí byl zabit, na což upozorňovali představitelé Amnesty internatinoal a Rady OSN pro lidská práva, mohlo dojít k porušení humanitárního práva ze strany povstalců.¹¹⁵ Jeho základní zásadou je, „že tělesné i duševní zdraví a stav osob nesmí být ohroženy, a to ani v důsledku opomenutí“. To znamená, že je za všech okolností zakázáno, a to vojenským i civilním osobám, dopustit se zejména vraždy, mučení, tělesných trestů, zmrzačení, pokořujícího či nemravného jednání, braní rukojmí, kolektivních trestů, hrozby těmito činy a na druhé straně neposkytnout lékařskou péči.¹¹⁶ Toto však může kvůli nedostatečným důkazům zůstat pouze na bázi spekulací.

S odkazem na závěry ICC tedy nelze spolehlivě uzavřít, zda došlo či nedošlo k porušení válečných pravidel ze strany NATO či povstalců. V tomto ohledu se naskytá řada otázek, počínaje i tím, zda nasazení (až na výjimku Kataru) pouze leteckých a námořních sil a tedy v tom důsledku bombardování cílů z výšky, vedlo k lepší vojenské strategii, přehledu o situaci na místě a zda spíše naopak neomezovala vojenské akce negativním způsobem, kdy nebyly schopné přesně cílit či určit vývoj situace na místě a to i s přihlédnutím k moderním armádním technologiím a zda taková strategie určená rezolucí 1973 nemohla zapříčinit nechtěné ztráty na životech.

Naopak se dá považovat za téměř jisté, že strana vládních sil Libye pravidla válečných konfliktů porušila. To plyne z jednotlivých zpráv mezinárodních organizací, ale také ze svědectví humanitárních organizací či novinářů, kteří v místě působili. Jurisdikci nad těmito zločiny mají soudy té dané válčící strany nebo protivník, proti kterému byly tyto trestné činy namířeny,¹¹⁷ ale i

¹¹⁵ Gaddafi's last words as he begged for mercy: 'What did I do to you?', The Guardian, online dostupný z <https://www.theguardian.com/world/2011/oct/23/gaddafi-last-words-begged-mercy>

¹¹⁶ Co je to mezinárodní humanitární právo? [online]. Český červený kříž [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: <https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/mhp/cojemhp.htm#1zaklzaruky>

¹¹⁷ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-

Mezinárodní trestní tribunál, který je založen na základě Římského statutu. Ten stíhá případy pouze tehdy, pokud to státy nejsou ochotny nebo schopny učinit samostatně. I na jeho působnost se vztahuje pravidlo *ne bis in idem*.¹¹⁸ I přes to, že Libye není smluvní stranou Římského statutu o mezinárodním trestním soudu, který tento soud ustavuje a upravuje jeho fungování, Rada bezpečnosti OSN však postoupila situaci v Libyi k prošetření ICC rezolucí 1970 (2011). ICC tímto získal mandát na posouzení situace v Libyi a může vykonávat svou soudní pravomoc nad zločiny uvedenými v Římském statutu spáchanými na území Libye nebo jeho státními příslušníky.¹¹⁹

V souvislosti porušováním lidských práv během konfliktu v Libyi zahájil Mezinárodní trestní soud v roce 2011 několik trestních stíhání. Asi nejsledovanějším případem bylo stíhání Muammara Kaddáfího, jeho syna Saif Al-Islam Kaddáfího a Abdullaha Al-Senussiho. Obvinění byli z trestných činů proti lidskosti - vraždy a pronásledování, kterých se měli dopustit prostřednictvím státního aparátu a bezpečnostních sil.¹²⁰ Dalším případem porušení práv se ICC zabývá například v souvislosti s Al-Tuhamy Mohamed Khaled - bývalým generálporučíkem libyjské armády a bývalý šéf Libyjské agentury pro vnitřní bezpečnost, který je stíhán je za zločiny proti lidskosti, a to vězení, mučení, pronásledování a jiné nelidské činy a za válečné zločiny mučení, kruté zacházení a útoky proti osobní důstojnosti. V současné době je trestní stíhání všech kaddáfího mužů ve fázi přípravného řízení, a to až do chvíle, než budou zatčeni a přemístěn do sídla soudu v Haagu.¹²¹

4.3.2 Ochrana obyvatelstva nebo ukončení Kaddáfího režimu?

Otázka, kde je hranice mezi ochranou obyvatel Libye a změnou politického režimu v zemi a zároveň kde končí mandát daný rezolucemi, se v průběhu měsíců následujících po přijetí rezoluce č. 1973 začala čím dál častěji objevovat ve

¹¹⁸ Internationa criminal court: How the court works [online]. Haag [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/about/how-the-court-works>

¹¹⁹ Investigation - Situation in Libya. International Criminal Court [online]. Haag [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/libya>

¹²⁰ Pre-Trial Chamber I issues three warrants of arrest for Muammar Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdulla Al-Senussi. International Criminal Court [online]. 27. 6. 2011 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pre_trial%20chamber%20i%20issues%20three%20warrants%20of%20arrest%20for%20muammar%20gaddafi_%20saif%20al

¹²¹ The Khaled Case. International Criminal Court [online]. Haag [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/libya/khaled>

veřejném prostoru mezi laiky, odborníky na mezinárodní právo i vrcholnými představiteli členských států OSN. Některé členské státy tvrdily, že operace v Libyi byla kooptována západními přívrženci „změny režimu“. Jiný názor byl, že klauzule „*všechna nezbytná opatření*“ v rezoluci 1973 byla využívána aliancí k prevenci dalších zvěrstev a ochraně civilistů. Také sílil názor, že NATO již nepůsobí pouze jako obranný štít pro ohrožené obyvatelstvo, ale jako vzdušné síly libyjských povstalců. Indický velvyslanec při OSN Hardeep Singh Puri popsal NATO jako „*ozbrojené křídlo*“ Rady bezpečnosti a tvrdil, že cíl v Libyi se náhodně přesunul od ochrany civilistů v Benghází ke svržení režimu v Tripolisu.¹²²

Pravdou je, že rezoluce č. 1973 přinesla nejasně ohraničený a poměrně široký mandát, s primárním cílem ochrany civilistů. Cílem rezoluce však není pouze obecná ochrana civilistů, ale také ochrana obydlených měst a oblastí, před potenciální hrozbou útoku. Přes to, že rezoluce vylučuje vojenskou přítomnost (okupaci) koaličních vojsk v Libyi, opravňuje koaliční síly k útoku nejen na přímo útočící jednotky Muammara Kaddáfího, ale také na veškeré jednotky, ale i vojenské objekty, které jsou v budoucnu způsobilé ohrožit či napomoci k ohrožení civilního obyvatelstva.¹²³ Z výkladu profesora Dapo Akande z univerzity v Oxfordu a vyplývá význam formulace o „*všech nezbytných prostředcích*“ v daném kontextu znamená de facto o autorizaci použití síly.¹²⁴ Podle výkladu prof. Phillipe Sandse lze tuto formulaci dokonce interpretovat tak, že lze zaútočit na kohokoli, kdo vystavuje civilisty hrozbě útoku.¹²⁵ Na základě takto široce dané pravomoci se mohly koaliční síly zaměřovat také na kasárny či jiná vojenská zařízení stávajícího vládního režimu, aniž by překračovaly pravomoc udělenou touto rezolucí.¹²⁶ Jinými slovy toto ustanovení opravňuje k použití síly k

¹²² Simon Adams. Global Policy's, 'Lessons from Intervention in the 21st Century: Legality, Legitimacy and Feasibility' [online]. 2015. [cit. 2021-10-22]

¹²³ STOLINA, TOMÁŠ. Přijímání rezolucí Rady bezpečnosti ve světle libyjské krize. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Brno, 2011, 1 - 7.

¹²⁴ AKANDE, Dapo. What does the resolution 1973 permit? Blog of the European Journal of International Law [Online]. 23. March 2011. [Citace 28.8.2021]. Dostupné na: <http://www.ejiltalk.org/what-does-un-security-council-resolution-1973-permit/>.

¹²⁵ The Guardian. Libya: the legal case for deployment. [Online] 21. March. 2011. [Citace 28. 8. 2021]. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/21/libya-arab-and-middle-east-protests>. 79 „Any act going beyond the mandate established by that resolution in any way or any d

¹²⁶ STOLINA, TOMÁŠ. Přijímání rezolucí Rady bezpečnosti ve světle libyjské krize. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Brno, 2011, 1 - 7.

zabránění útokům na města, ať už jsou tyto útoky namířeny proti civilistům, nebo na legitimní vojenské cíle.

Opačný postoj k takovému výkladu zastávalo zejména Rusko, Čína, Brazílie, a Jihoafrická republika. Podle jejich názoru NATO překročilo v rámci operace Unified Protector svůj mandát a šlo podle nich o nepřiměřené použití síly „*Nepodporujeme jakoukoli svévolnou interpretaci rezoluce nebo jakékoli jednání v rozporu s mandátem Rady*“.¹²⁷ NATO samo ve svých vyjádřeních tvrdilo, že „*všechny cíle jsou ze své podstaty vojenské a jsou jasně spojeny se systematickými útoky na libyjské obyvatelstvo a na obydlené oblasti vedené Kaddáfího režimem*“.¹²⁸

Jak vyplývá z obecně platného principu proporcionality, tak samotné provedení operace musí korespondovat s hrozbami a bezpečnostním rizikem, které libyjský režim v danou chvíli představuje. Když bychom si toto aplikovali na konkrétní příklad, tak by v tomto kontextu zřejmě nebylo možné zaměřit bombardování jen na palác nebo bydliště Muammara Kaddáfího bez toho, že by bylo předem jasné, že jeho odstranění přispěje nebo takto dojde skutečně k zastavení vojenských akcí ohrožujících bezpečnost lidí v Libyi. Je - li cílem rezoluce ochrana obyvatelstva před vojenskými útoky, lze si jen těžko představit, že by byla zárukou jejich zastavení právě smrt libyjského vůdce. V čele vojenských či zpravodajských jednotek stály také Kaddáfího synové, což snižuje pravděpodobnost zastavení násilí v případě odstranění Kaddáfího. Princip proporcionality a adekvátnosti by tu proto zřejmě nebyl naplněn.¹²⁹ V širším kontextu ale musíme vzít v potaz, že džamahírija byla v podstatě režimem jednoho muže, diktátora, který rozhodoval o životech a smrti svých občanů a za předpokladu, že odstranění Kaddáfího z čela země se bude jevit jako jediná možná cesta k ochraně civilního obyvatelstva, lze v tomto smyslu vidět možnost reálné ochrany lidí před porušováním lidských práv.

V rezoluci a také ve vyjádřeních jednotlivých představitelů zemí NATO aj. lze vidět jakési rovnítko mezi svržením Muammara Kaddáfího a jeho režimu, nastolením míru a ukončení konfliktu. Ten byl také v podstatě zanedlouho po jeho

¹²⁷ UN Doc. S/PV.6528. 4. May 2011.

¹²⁸ Press briefing on Libya. NATO – Speeches and Transcripts. [Online]. 10. May 2011. [Citace 20.10.2021], dostupné z https://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_73660.htm

¹²⁹ STOLINA, TOMÁŠ. Přijímání rezolucí Rady bezpečnosti ve světle libyjské krize. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Brno, 2011, 1 - 7.

smrt ukončen. V politické rovině byly výzvy k odchodu Kaddáfího z komunikace téměř všech významných aktérů zcela patrné už od prvních fází protirežimního povstání v Libyi. Jako první z evropských představitelů se takt poprvé vyjádřil francouzský prezident Sarkozy 25. 2. 2011: „*Naše pozice je jasná: Muammar Kaddáfí musí odejít.*“¹³⁰ Jen o pár dní později označil britský premiér režim Muammara Kaddáfího za nelegitimní. Takto se například NATO vyjádřila 14. dubna 2011 k situaci v Libyi po schůzce ministrů zahraničních věcí NATO s přispěvateli do operace Unified Protector, kteří nejsou členy NATO: „*Odsuzujeme pokračující násilí a zvěrstva, kterých se v Libyi dopouští režim na vlastním lidu a které vyústily ve velmi vážnou humanitární situaci, zejména v obležených městech. Zdůrazňujeme, že je třeba, aby režim obnovil dodávky vody, plynu, elektřiny a další služby v oblastech, které byly brutálně zasaženy režimními silami, a umožnil úplný, bezpečný a neomezený humanitární přístup všem lidem v Libyi, kteří potřebují pomoc. Kaddáfí a jeho režim ztratili veškerou legitimitu svým komplexním a opakovaným odmítnutím dodržovat rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1970 a 1973. Vítáme výsledek prvního setkání kontaktní skupiny a důrazně podporujeme její výzvu Kaddáfímu, aby opustil moc, a její neochvějný závazek provádět rezoluce Rady bezpečnosti OSN z roku 1970 a 1973. ... Dodržujeme pevné závazky přijaté na londýnské konferenci mezinárodním společenstvím, abychom pomohli ukončit násilí a podpořili libyjský lid a jeho legitimní touhy.*“¹³¹

Konečně i ze samotné rezoluce je lehce patrné, že směřuje proti Kaddáfího režimu. Například v části týkající se zákazu cestování či zmrazení aktiv jsou dotčené osoby pouze z područí Kaddáfího. Lze tedy vidět ambici rezoluce oslabit výrazným způsobem Kaddáfího režim a podpořit tak nepřímou povstalecké hnutí. To s sebou může přinést i pravděpodobnou změnu vlády uvnitř země.¹³²

Podle mého názoru rezoluce 1973 nezakazuje zaměřování sil přímo na Kaddáfího a povoluje je tam, kde je to považováno za nezbytné k ochraně civilistů a civilně obydlených oblastí. Pokud lze prokázat, že zaměření na Kaddáfího a jeho vojenské síly je jediným způsobem, jak zastavit konkrétní útok nebo útoky, je pak

¹³⁰ POP, Valentina. France says Gaddafi must go, as EU finalises sanctions. In:Euobserver.com [online]. 25.2.2011 [cit. 2021-09-30]. Dostupné na: <http://euobserver.com/news/31876>

¹³¹ Prohlášení o Libyi po pracovním obědě ministrů zahraničních věcí NATO s přispěvateli, kteří nejsou členy NATO, do operace Unified Protector [online]. NATO, 2011 [cit. 2021-10-28].

Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm?selectedLocale=en

¹³² STOLINA, TOMÁŠ. Přijímání rezolucí Rady bezpečnosti ve světle libyjské krize. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Brno, 2011, 1 - 7.

jasné, že takový útok je nezbytný. Co přesně ale znamená „nezbytné“, v kontextu ustanovení rezoluce „využití všech nezbytných prostředků“? Nezbytnost zde přímo neznámá, že každý jednotlivý akt cílení musí být absolutně nezbytný pro dosažení cíle stanoveného rezolucí, ale jde spíše o to, aby v celkovém měřítku byly jednotlivé akce součástí cíle, že vojenská akce musí být zaměřena na ochranu civilistů a civilně osídlených oblastí pod hrozbou útoku. Tato omezení směřují, obecně řečeno, k celkovým úrovním použité síly, a nikoli v souvislosti s jednotlivými zásahy.¹³³ Explicitně však neopravňuje členské státy ke změně či podpoře režimu v Libyi. Tuto situaci lze nazvat jako tichou podporu změny režimu.

Nejvíce se v aktivitách přímo podporujících povstalecké hnutí angažovala Francie, Velká Británie a Katar. Tato jejich podpora spočívala především v pomoci povstaleckým ozbrojeným skupinám příslušníky tajných služeb, školení, strategickém plánování a koordinaci spolupráce protirežimních sil. Tyto jednotky také hrály důležitou roli v předávání zpravodajských informací mezi povstalci a NATO. Katar do Libye poslal stovky svých armádních příslušníků.¹³⁴ Závěrečná zpráva Panelu expertů OSN také dospěla k závěru, že právě z Kataru a Spojených arabských emirátů byl do Libye zasílán vojenský materiál, který byl určený pro potřeby protirežimních sil.¹³⁵

Z mého pohledu tkví problém a jádro této debaty v nepřesném vymezení rozsahu rezoluce, a to ani následně samotnou OSN a chybí nám tak autentický výklad. Tato absence pak přispívá k zpochybňování oprávněnosti a provedení útoků, byť ICC, který se postupem NATO zabýval, nezjistil žádná pochybení. Na poli práva by ale bylo vhodné přesněji vymezit znění těchto norem. V konečném důsledku pak takové mezery nabízejí prostor pro zneužití moci i nad rámec původně zamýšlený. Avšak ve vágním znění rezolucí lze spatřovat snahu Rady bezpečnosti o hladší přijetí rezolucí a vyhnout se tak jejich vetování.

¹³³ What does UN Security Council Resolution 1973 permit ? [online], [cit. 2021-10-10] Dostupné z: <http://www.ejiltalk.org/what-does-un-security-council-resolution-1973-permit/>

¹³⁴ Qatar admits it had boots on the ground in Libya; NTC seeks further NATO help. In: Al Arabiya News [online]. 26.10. 2011 [cit. 2021-10-27]. Dostupné na: <http://www.alarabiya.net/articles/2011/10/26/173833.html>

¹³⁵ Final report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1973 (2011) concerning Libya. In: United Nations: Security Council [online]. 2013 [cit. 2021-19-10]. S/2013/99. Dostupné na: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2013_99.pdf, s. 15–17.

V obecné rovině je ale neoprávněná změna režimu považována za jedno z nejvážnějších porušení mezinárodního práva, a to tehdy, kdy aktér, který takovou změnu vynucuje, postupuje vědomě a bez mandátu RB OSN. V moderní historii takových situací nelze nalézt příliš, ale jako jeden z příkladů je možné uvést invazi do Iráku v roce 2003 v čele s USA, která byla vedena se zřejmým cílem svržení režimu Saddáma Husajna. Pro posouzení oprávněnosti takového jednání v Libyi je důležité analyzovat tzv. legitimizační faktor. Legitimitu vůle ke změně režimu můžeme podrobit tzv. Reismanovu systému. Ten v širší perspektivě připouští, že mohou nastat situace, ve kterých je přípustné a vhodné dosavadně existující režim z důvodu jeho dlouhodobě patogenního charakteru a hrozbě brutálního porušování lidských práv svrhnout. Změna režimu může být legitimní i bez příslušného mandátu RB OSN. Pro posouzení takových zvláštních případů stanovuje 10 pravidel, které posoudím v následujících odstavcích.

Zajištění co nejširší mezinárodní organizační podpory bylo vzhledem k dikci rezoluce 1973 omezené na státy, které byly schopné nasadit leteckou techniku do bojů v Libyi, a to jak z pohledu dostatku takových zdrojů, tak značné finanční nákladnosti jejich využití. Řada zemí se tak nezapojila přímo, byť operaci jako takovou podporovala. Nejvíce se na akci podílela Francie, Velká Británie či Itálie, ale také USA, které však byly s využitím svých sil zdrženlivější. Z geografického rozložení je zřejmé, že větší zájem na účasti v operaci měly evropské státy. Celkem se bojové akce aktivně zúčastnilo 16 států, které poskytly letecké prostředky (Belgie, Kanada, Dánsko, Francie, Řecko, Itálie, Jordánsko, Nizozemsko, Norsko, Katar, Španělsko, Švédsko, Turecko, Spojené arabské emiráty, Velká Británie a USA).¹³⁶

Zajištění co nejširší podpory této změny v zahraničí a státech přispívajících vlastními silami se dá dovodit z průzkumů veřejného mínění, které v průběhu vznikly. Globální průzkum uskutečněný po zabití Muammara Kaddáfího ve 23 zemích světa na vzorku 17 678 respondentů deklaroval, že intervenci zpětně podporovalo 63% dotázaných.¹³⁷

¹³⁶ Operation UNIFIED PROTECTOR Protection of Civilians and Civilian-Populated Areas & Enforcement of the No-Fly Zone: Factsheet [online]. NATO, 2011 [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_10/20111005_111005-factsheet_protection_civ.pdf

¹³⁷ Majority (64%) of Global Citizens Believe Death of Muammar Gaddafi Will Lead to Stability in Libya: But Only a Third (32%) Say His Execution Was Acceptable. In: Ipsos.com [online].

Požadavek *zajištění zřetelné domácí podpory* je vzhledem k dění Arabského jara a ochoty povstalců bojovat za změnu režimu v zemi nepochybně splněn. Byť byly demonstrace v počátku spíše tématem mladší generace, postupně se k antirežimnímu hnutí přidali další obyvatelé a utvořili také politickou strukturu, která se dočkala zahraničního uznání ze strany několika států. Přechodná rada (NTC) měla za jasný cíl transformaci státu a také sama v únoru požádala RB OSN k vytvoření bezletové zóny. NTC měla podporu i ze strany dalších vnitrostátních skupin, které se k ní postupně přidaly.

Další podmínkou je ujištění, že jedinec či elita, která je terčem změny, nemá *efektivní základnu domácí podpory*. Byť je vzhledem k tam mohutnému povstaleckému hnutí a takové podpoře ze strany mezinárodních organizací zřejmé, že byl vládní režim velice neoblíbený, nelze však přesvědčivě tvrdit, že by vláda neměla efektivní základnu domácí podpory. Je na místě také zdůraznit, že libyjská kultura i kultura Kaddáfího režimu stála na silných kmenových vazbách, kdy jeho „pravou rukou“ byli jeho synové či jiní rodinní příslušníci. Dále loajalitu k režimu prokazovaly libyjské elitní vojenské jednotky. Otázkou je, zda schopnost odrážet vojenské útoky znamená efektivní základnu podpory, který neplyne z civilního běžného obyvatelstva, ale převážně jen z rodinných příslušníků a oddaných armádních sil. Dá se uzavřít, že tato domácí podpora sice existovala, ale byla značně omezená.¹³⁸

Podmínku *přítomnosti přijatelné alternativní vlády*, která je připravena efektivně převzít správu země tak, aby šlo o změnu režimu, a ne jeho rekonstrukci či budování národa, je zcela splněna existencí Národní přechodné rady Libye, která měla svou vlastní politickou strukturu. Ta se jednoznačně stavěla do opozice vůči dosavadnímu režimu.

V Reismanově systému nelezeme jako další požadavek *co nejkratší trvání okupace silami intervenujících sil*. Ve věci Libye jde ale o změnu sui genesis, kdy rezoluce 1973 explicitně zakazovala nasazení pozemních okupačních sil. Tato operace byla realizována útoky vzdušných sil a skrze vojsko nasazené Katarom,

12.12.2011 [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: <http://www.ipsosna.com/news-polls/pressrelease.aspx?id=5434>

¹³⁸ Final report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1973 (2011) concerning Libya. In: United Nations: Security Council [online]. 2013 [cit. 2021-09-01]. S/2013/99. Dostupné na: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2013_99.pdf, s. 11.

kteře sloužilo převážně jako spojka mezi NATO a povstalci. Dále všechny pozemní operace prováděly s leteckou podporou NATO povstalecké útvary. Toto možná prodloužilo celé trvání operace do konce října 2011. V celkovém důsledku bych ale tento požadavek posoudila jako splněný. Intervence trvala dle úsudku velitelů nejméně nutnou dobu – tedy do zadržení, zabití vrchního velitele ozbrojenců na straně libyjské vlády, až tehdy se dalo pravděpodobně rozumně předpokládat, že nebudou následovat další ozbrojené střety a že je konflikt ukončený.

Vynaložení co možná nejmenších prostředků ze strany intervenujících sil, další z požadavků této teorie. Otázka ceny operace byla na stole již od počátku. Šlo o první větší ozbrojenou akci od krize v roce 2008. Podle tehdejšího amerického prezidenta Obamy se podařilo docílit finanční efektivity díky relativně širokému zapojení států, kdy samotné NATO neslo náklady pouze za pozorovací kapacity AWACS, další náklady nesly samotné členské státy. Z dohledatelných zdrojů vyplývá, že USA měly za vojenskou operaci utratit asi 2 miliardy dolarů. Evropské země pak několik stovek milionů eur u každé z nich.¹³⁹ V porovnání s jinými operacemi jde o skutečně velmi malé sumy. V porovnání například s působením americké armády v Iráku jde zhruba o zlomek celkové částky, kdy v letech 2003–2010 zaplatili celkem 806 miliard dolarů.¹⁴⁰ Proto bych i tento požadavek považovala za splněný.

Kritérium *absence pochybností o motivaci intervenujících sil* je potřeba interpretovat nikoliv ke shodě se samotnou intervencí, ale se změnou režimu. Tato otázka je složitá vzhledem k nejasně vyhraničené rezoluci, kdy si ji intervenující státy vyložily jako jednu z možností či předpokladů ke změně režimu, respektive k dopadení Muammara Kaddáfího. Tato otázka však mezi jinými státy budila, jak je zde popsáno, nevoli. Jednoduše se dá uzavřít, že pochybnosti zde byly a byly zcela oprávněné. Větší motivaci ke změně režimu také s vidinou konce konfliktu měly evropské státy. To vyplývá z geografické polohy a také z toho, že Evropa byla ohrožená vlnou nelegální migrace z Libye do Evropy, která byla jedním z důsledků konfliktu. Otázkou tedy je, zda opravdovou motivací těchto států byla

¹³⁹ RETTIG, Jessica. End of NATO's Libya Intervention Means Financial Relief for Allies. In: US News [online]. 31.10.2011. Dostupné na: <http://www.usnews.com/news/articles/2011/10/31/end-of-natos-libya-intervention-meansfinancial-relief-for-allies>

¹⁴⁰ BELASCO, Amy. The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. In: Congressional Research Service [online]. RL33110. 2011. Dostupné na: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>

opravdu a zejména změna režimu či ukončení konfliktu jako takového, k čemuž mělo vést svržení Muammara Kaddáfího z čela země.

Zajištění mandátu RB OSN – podmínka doslovně těžce naplnitelná, kromě případu Haity neudělila RB explicitně souhlas se změnou režimu v žádném jiném státě. Podíváme – li se na celou situaci, de facto ale zjistíme, že by k jejímu naplnění mohlo dojít skrze mandát udělený Radou bezpečnosti Podpůrné misi pro Libyi (UNSMIL), jež je integrovaná zvláštní politická mise zřízená dne 16. září 2011 rezolucí Rady bezpečnosti OSN 2009 (2011) na žádost libyjských orgánů, aby podpořila nové přechodné orgány země v jejich úsilí po ukončení konfliktu a měla podporovat klíčové libyjské instituce a na požádání poskytovat základní služby a humanitární pomoc. Její význam byl však minimální. Mandát UNSMIL byl následně prodloužen, tato podpůrná mise působí v Libyi stále a v průběhu let 2020 a 2021, tedy až po ukončení druhé občanské války, která v zemi vypukla v roce 2014, podařilo na základě dialogu se stranami sporu ustavit novou vládu a teď ve společné kooperaci připravují nové volby.

Připravenost strategie odchodu – tuto podmínku lze považovat splněnou, jelikož NATO vykládalo svůj mandát k zásahu tak, že hrozbou pro libyjské obyvatelstvo je režim Muammara Kaddáfího a bude -li dopaden či zabit, nebude nutné v zásahu pokračovat. Po jeho dopadení a zabití skončilo ze strany Aliance operace směřující k vymožení rezoluce 1973. Některá ustanovení v souvislosti se zbrojním embargem, které v souladu s rezolucemi zůstaly i nadále v platnosti přešly na státy, které vyjádřily ochotu jej nadále prosazovat. Operace Unified Protector byla ukončena.¹⁴¹

Byť je splnění některých z podmínek ne zcela jednoznačné a často záleží na konkrétním výkladu, ale především s přihlédnutím k vůli samotných Libyjců ke změně režimu, který byl v mnoha ohledech oficiálně deklarován, lze tato pravidla považovat za splněná.

¹⁴¹ FINK, Martin D. UN-Mandated Maritime Arms Embargo Operations in Operation Unified Protector. *Military Law and the Law of War Review* [online]. 2011, roč. 50, 1-2 [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <http://dare.uva.nl/document/456665>, s. 241.

4.4 Mezinárodní společenství a dodržení rezolucí RB OSN 1970 a 1973 (2011)

Rezoluce Rady bezpečnosti 1970 a 1973 zavedly opatření, která vybraným osobám zakazovaly vycestovat ze země, došlo ke zmrazení účtů konkrétně vytyčeného okruhu lidí a bylo zavedeno také zbrojní embargo na vývoz i dovoz zbraní do Libye. Vymáháním a dodržením těchto opatření stran členských států OSN, kterým rezoluce tuto povinnost udělily, zhodnotila v Závěrečné zprávě Panelu expertů, který vznikl z pověření Rady bezpečnosti usnesením 1973 (2011). Tyto informace jsou získané od členských států, příslušných orgánů OSN, regionálních organizací a dalších zainteresovaných stran, ale také vychází z pozorování situace Panelu přímo v Libyi.¹⁴²

V odstavci 15 rezoluce 1970 (2011) uložila Rada bezpečnosti zákaz cestování jednotlivcům určeným přílohou dokumentu. Zákaz se týkal řady Kaddáfího rodinných příslušníků a nejbližších spojenců. Asi jediným příkladem vymožení zákazu ze strany členských států je případ Abdullaha Al-Senussi, náčelníka libyjské zpravodajské služby Kaddáfího vlády, který se po skončení konfliktu v Libyi v roce 2011 pokusil cestovat z Maroka do Mauretánie, kde byl zatčen a následně byl převezen zpět do Libye mauritánskými úřady.¹⁴³

Ještě před koncem konfliktu se začaly objevovat informace o pobytu rodiny Muammara Kaddáfího v Alžírsku, na které se vztahoval zákaz cestování. To nakonec ve svém prohlášení potvrdil 29. srpna 2011 ministr zahraničních věcí Alžírsko: *"Manželka Muammara Kaddáfího Safija, jeho dcera Ajša a synové Muhammad a Hannibal v doprovodu svých dětí přešli v 08:45 přes libyjsko-alžírskou hranici do Alžírsko."*¹⁴⁴ Povstalecké hnutí a jejich představitelé označili ukrývání Kaddáfího za akt agrese. Na Ajšu i Hannibala Kaddáfí byl vydán mezinárodní zatykač. I přes to následně v roce 2013 získala rodina azyl v Ománu, to potvrdil i libyjský ministr zahraničí Muhammad Abdal *"Omán je svrchovaný stát a jako ostatní země má právo přijmout osoby, které hledají azyl, a členy politické*

¹⁴² Final report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1973 (2011) concerning Libya

¹⁴³ Final report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1973 (2011) concerning Libya

¹⁴⁴ Prohlášení ministerstva zahraničních věcí Alžírsko ze dne 29. srpna 2011

*opozice. Od těch, kteří přijmou členy Kaddáfího rodiny nebo jeho stoupence, žádáme pouze to, aby jim nedovolili stát se negativním faktorem revoluce."*¹⁴⁵

Rezoluce však určila všem členským zemím přijmout nezbytná opatření k zabránění vstupu na jejich území nebo průjezdu přes jejich území, pouze s výjimkou odůvodněných humanitárních potřeb, náboženských povinností, je-li vstup nebo průjezd nezbytný pro výkon soudního řízení, nebo pokud by taková cesta podpořila cíle míru a národního usmíření v zemi a stabilitu v regionu.¹⁴⁶ Toto opatření lze označit za neefektivní v situaci, jsou – li spřízněné státy z jakýchkoliv důvodů pro sebe výhodných ochotny jej porušovat. Jediným členem Kaddáfího rodiny, který byl zadržen a proběhlo s ním i soudní jednání je syn Sajf Salám.

Realizace bezletové zóny začala ihned po přijetí rezoluce ze dne 19. 3. 2011. Prosazování zákazu letů a udržování bezletové zóny postupně převzaly síly NATO v operaci Unified Protector. Tato vojenská akce se v tomto ohledu setkala s úspěchem. EUROCONTROL a civilní střediska letecké dopravy, hlavně řízení letového provozu na Maltě a vojenská operační střediska NATO, zajistil civilně-vojenskou koordinaci. Byla zahrnuta část letového informačního regionu Tripolisu na volném moři. Během operace byly zaznamenány pouze krátké lety vrtulníky, jinak lze tuto část operace hodnotit jako splněnou a úspěšnou. Zrušena pak byla rezolucí RB 2016 (2011).¹⁴⁷

Na území Libye se již před začátkem konfliktu nacházely velké zásoby zbraní, ale i široká škála systémů a modelů, včetně ručních palných zbraní, lehkých zbraní, těžkých zbraní a souvisejícího střeliva, miny a výbušniny. Velká část libyjského arzenálu byla pořízena v 70. a 80. letech 20. století ze SSSR. Převozy zbraní do země zcela nezankla během období zbrojního embarga po roce 1992. I tak se zdá, že tyto dřívější sankce ze strany RB OSN přispěly k degradaci zásob libyjské armády, zejména kvůli nedostatku náhradních dílů. Se zrušením sankcí OSN v roce 2003 (rezoluce 1506 (2003)) země začala významně budovat

¹⁴⁵ Prohlášení ministra zahraničí Libye, Muhammad Abdal, ze dne 25.3.2015

¹⁴⁶ UN doc S/RES/1970 (2011)

¹⁴⁷ UN doc. S/2012/163

svůj zbrojní arzenál, kdy ji zbraně západoevropské země a bývalé sovětské státy.¹⁴⁸

V průběhu konfliktu v Libyi došlo ke značné distribuci zbraní mezi civilisty i příslušníky vojenských sil. To vedlo k nekontrolovatelnému oběhu velkého množství vojenského materiálu během války. Další vojenský materiál byl během konfliktu dodán také ze zahraničí a zjevně neexistovala žádná účinná opatření, která by sledovala distribuci tohoto materiálu zemi a zabránila jeho dovozu ze zahraničí, byť toto bylo stanoveno rezolucemi RB OSN.¹⁴⁹

Důležitá jsou v tomto ohledu zejména ta opatření, která zmocňují členské státy OSN k provádění inspekce plavidel na moři u pobřeží země, v případě, že je pravděpodobné, že porušují zákaz dovozu zbraní do Libye. K 31. říjnu 2011 zkontrolovalo NATO 3 100 lodí na moři, 300 lidí po nalodění a odepřelo 11 plavidlům přístup do libyjských přístavů.¹⁵⁰ Kromě NATO fungovala ve středoziemním moři také tzv. „*operace Sophia*“ - vojenská síla Evropské unie zřízená v roce 2015 původně za účelem boje proti pašování lidí ve Středomoří. Mimo to prováděla ale i kontroly dodržování zbrojního embarga v Libyi.¹⁵¹ Ta byla ukončena (Rozhodnutí rady EU (SZBP) 2020/471) se započítáním akce nové, nazvané „*Irini*“, 31. března 2020 (Rozhodnutí rady EU (SZBP) 2020/472).¹⁵²

V závěrečné zprávě Panelu expertů pro Libyi je explicitně uvedeno, že zbrojní embargo v Libyi je i přes toto úsilí téměř neúčinné. Podle svých zjištění docházelo ze strany členských států OSN, které přímo podporovali strany v konfliktu, k jejímu rozsáhlému porušování, a to především ze strany Turecka, Ruska, Kataru, Spojených arabských emirátů, Egypta, Jordánska nebo Sýrie. Dováženy byly během první, ale i druhé občanské války v Libyi kromě munice také těžká technika, obrněné vozy ale i protiletectvé technologie a další.¹⁵³ To vedlo po ukončení konfliktu k nekontrolovatelnému šíření zbraní v zemi, kdy bylo

¹⁴⁸ UN doc. S/2012/163

¹⁴⁹ UN doc. S/2012/163

¹⁵⁰ UN doc. S/2012/163

¹⁵¹ Security Council Renews Measures to Implement Arms Embargo against Libya for Another Year, Unanimously Adopting Resolution 2473 (2019). *United Nations* [online]. 10 JUNE 2019, [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.un.org/press/en/2019/sc13832.doc.htm>

¹⁵² EUNAVFOR MED operation IRINI - about us [online]. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.operationirini.eu/about-us/>

¹⁵³ Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. *United Nations Security Council* [online]. 8 March 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://undocs.org/S/2021/229>

významné procento civilní obyvatelstvo ozbrojené a mezi jednotlivými ozbrojenými skupinami, které se formovaly i po skončení války, se vyskytovalo neznámé, ale s jistotou velmi velké množství zásob zbraní a střeliva.

Mimo jiné se i řada překupníků rozhodla využít tuto situaci k vlastnímu finančnímu obohacení, kdy přes nelegální trasy prodaly množství zbraní do okolních zemí, mimo jiné směrem do Afrického rohu aj., kde tímto negativně přispěly ke zhoršení bezpečnostní situace v regionu. Tato neefektivnost operace NATO, ale i EU, vyplývala z omezeného rozložení sil vymáhajících dodržování embarga, kdy se zaměřily pouze na severní a jižní části libyjské hranice, které byly do té doby problematické. Nicméně toto úzké zaměření nabídlo pašerákům cesty z jiných směrů. Pohraniční oblasti mezi Libyí a jejími sousedy bylo problematické kontrolovat, a to zejména mezi Libyí, Nigerem a Čad, kde je možné překlenout hranici v odlehlých a často pouštních oblastech. Regionální síly nejsou schopny kontrolovat takto velký prostor a v důsledku toho přebírají obchodníci se zbraněmi a další přeshraniční ozbrojení aktéři výhodu absence státní i nadnárodní kontroly v těchto okrajových zónách k vývozu vojenského materiálu nelegálně z Libye do sousedních zemí nebo opačně.¹⁵⁴ V tomto ohledu došlo k jednoznačnému porušení rezoluce RB OSN.

Podle zjištění panelu bylo v dalších letech dosaženo zřejmě jediného cíle týkající se těchto ustanovení, a to dočasné pozastavení nelegálního vývozu ropy a leteckého paliva. Vliv na to měl ale spíše dopad pandemie COVID-19, která celosvětově vypukla v na přelomu let 2019 a 2020. Zastavila se globální poptávka po rafinovaných ropných produktech dopravovaných po moři. Pašování paliva po souši pokračovalo, i když v malém měřítku. Očekává se ale obnovení jejich nezákonných činností, jakmile se obnoví globální poptávka po ropě.¹⁵⁵ Vymáhání zbrojního embarga je nutno posoudit jako neuspokojivé, byť nějakým způsobem operace NATO či následně EU přispěly ke ztížení podmínek prodeje munice, motivovaly však prodejce k vyhledání nelegálních cest a v tom důsledku měly tyto obchody pro bezpečnostní situaci v regionu mnohonásobně horší dopad, jelikož pohyb ani dodej zbraní nebyl evidovaný či následně evidovatelný.

¹⁵⁴ UN doc. S/2012/163

¹⁵⁵ Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. *United Nations Security Council* [online]. 8 March 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://undocs.org/S/2021/229>

4.5 Konec války

První libyjská občanská válka skončila 20. října 2011 zabitím vůdce Muammara Kaddáfího a vítězstvím povstalců z NTC, kteří s pomocí NATO dobyli celou Libyi. Povstalecká vláda vyhlásila 23. října osvobození Libye, povstaleckou Radu mezi tím už uznalo OSN, EU a přes 100 zemí světa. Válka si vyžádala na 9500-12.500 mrtvých, 50.000 zraněných a 4000 pohřešovaných.¹⁵⁶

5 Období mezi lety 2011 – 2014 a jus post bellum

Součástí teorie spravedlivé války je také princip ius post bellum. Jde o určitá práva a povinnosti poválečného uspořádání pro všechny aktéry konfliktu. Po skončení konfliktu je potřeba obnovit poražený stát, jeho instituce a to tak, aby nebyl zanechán v chaosu. V období po skončení prvního občanského konfliktu mělo pro Libyi, alespoň na krátkou chvíli, znamenat jistou stabilizaci. V Libyi působila od počátku konfliktu Přechodná národní rada, která byla uznána jako legitimní vláda po ukončení konfliktu. Dostalo se jí podpory jednak od členů Rady bezpečnosti, ale i intervenujících států nebo zástupců regionálních a mezinárodních organizací. Byla kupříkladu obnovena i těžba a export ropy.

Problémem této vlády však byla neexistence jasné hierarchie a vymezení pravomocí mezi jejími členy. Původně vznikla jako zastoupení všech proudů v průběhu demonstrací, reprezentovala tak různorodé společenské skupiny. Jejím pojičkem byla snaha o změnu a obnovu režimu v Libyi. Chyběly jí k tomu však dostatečné prostředky, tedy zejména finanční zdroje. Právě zde měly zasáhnout intervenující země, aby dostály principům spravedlivé války. Ty se naopak od těchto kroků zcela distancovali. Lze usuzovat, že převážně z politických důvodů, kdy se obávali nevole stran svých vlastních voličů.

NATO i OSN přislíbily pomoc s post-konfliktní obnovou státu. V souladu s požadavkem obnovy byla zřízena Podpůrná mise OSN v Libyi – UNSMIL (United Nations Support Mission in Libya), a to na základě mandátu vyplývajícího z rezoluce Rady bezpečnosti. Podpůrná mise OSN pro Libyi je integrovaná zvláštní politická mise zřízená dne 16. září 2011 rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 2009 na žádost libyjských orgánů, aby podpořila nové

¹⁵⁶ Conuntry - Libya. Uppsala Data Conflict Programme [online]. Uppsala [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://ucdp.uu.se/country/620>

přechodné orgány země v jejich úsilí po ukončení konfliktu. Mandát UNSMIL byl upraven a rozšířen Radou bezpečnosti v rezolucích pod čísly 2022 (r. 2011), 2040 (r. 2012), 2095 (r. 2013), 2144 (r. 2014), 2238 (r. 2015), 2323 (r. 2016), 2376 (r. 2017), 2376 (r. 2018) a 2486 (r. 2019). Její současný mandát je stanoven nejnovější rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 2542 (r. 2020), která prodloužila misi UNSMIL jako integrovanou zvláštní politickou misi do 15. září 2021. Veškeré aktivity OSN v Libyi se řídí zásadou národní odpovědnosti. Na misi pod vedením zvláštního zástupce generálního tajemníka, podporovanou zástupcem generálního tajemníka, dohlíží Oddělení pro politické záležitosti OSN, které poskytuje vedení a operativní pomoc.¹⁵⁷

Na základě konzultací s libyjskými protějšky systém OSN v Libyi sladil své plány s národními prioritami tím, že vypracoval prozatímní výsledky strategického rámce Organizace spojených národů a výsledky se zaměřují na tři prioritní oblasti.¹⁵⁸

- 1) Podpora fáze „rozjezd“ vlády s prozatímním rámcem rozvojové politiky, který povede k efektivním a odpovědným institucím.¹⁵⁹
- 2) Zajištění připravenosti a schopnosti reagovat cílenými národními a subnárodními institucemi a zlepšení jejich výkonnosti s cílem zlepšit poskytování základních služeb a jejich schopnost přispívat k sociální soudržnosti a prevenci konfliktů.¹⁶⁰
- 3) Prosazování demokratických principů vládnutí, prosazování nadřazenosti práva a zajišťování rozvoje založeného na lidských právech pro všechny.¹⁶¹

¹⁵⁷ UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: Mandate [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/mandate>

¹⁵⁸ UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: UN in Libya [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/un-libya>

¹⁵⁹ UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: UN in Libya [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/un-libya>

¹⁶⁰ UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: UN in Libya [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/un-libya>

¹⁶¹ UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: UN in Libya [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/un-libya>

Tři klíčové tematické oblasti byly vybrány ve spolupráci s libyjskou vládou a byly vybrány na základě jejich přímého vztahu k budoucí schopnosti Libye dosáhnout cílů udržitelného rozvoje a jejich silné příčinné souvislosti s konsolidovaným budováním míru a státem.¹⁶²

23. října 2011 prohlásila Národní přechodná rada Libyi za svobodnou. Poté nastalo relativně stabilní období a 7. července 2012 se konaly volby do přechodného parlamentu, ve kterých vyhrála liberální koalice Aliance národních sil (AFN) vedená někdejším přechodným premiérem Mahmúdem Džibrílem. Následně tedy vládnoucí Přechodná národní rada předala moc nově zvolenému kongresu. V říjnu 2012 byl premiérem zvolen bývalý opozičník Alí Zajdán.¹⁶³

O stabilizaci země se ale po konci války bohužel mluvit příliš nedá. S pádem džamahírije se Libye stala centrem islamistických radikálů a základnou teroristů, čímž se zhoršila i bezpečnostní situace v zemi. K tomu přispělo i velké množství zbraní, které po válce zůstalo na území Libye, ke kterým měl přístup v podstatě kdokoliv. Přechodná národní rada pak byla postavena před další výzvou, a to vypořádat se s početnými skupinami ozbrojenců na území Libye. Jednalo se mimo jiné o různá uskupení v okrajových částech země, které byly během intervence podporovány koaličními státy a zásobovány zbraněmi z Kataru. Tyto skupiny se následně začaly stavět na odpor nové vládě. Americká vláda k řešení této situace poskytla nástroje a odborníky za účelem zničení některých zbraní, nicméně tato pomoc nebyla zvláště významná ani účinná.¹⁶⁴

Z těchto důvodů nelze dospět k závěru, a to jak z pohledu politické obnovy, tak z pohledu zabránění vzniku dalších ozbrojených konfliktů a stabilizace situace v zemi, že by intervenující státy dostaly závazkům plynoucím z nároků *ius post bellum*. Naopak svou nečinností z mého pohledu přispěly k dalšímu rozvratu Libye, jak je vidět z dalších událostí, které se v zemi odehráli a tedy i další občanské války.

¹⁶² UNITED NATIONS SUPPORT MISSION IN LIBYA: UN in Libya [online]. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://unsmil.unmissions.org/un-libya>

¹⁶³ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 181-182

¹⁶⁴ Northern, Richard, Pack Jason. 2013. „The Role of Outside Actors.“ Pp. 113-150 in Jason Pack (ed.). The 2011 Libyan Uprising and the Struggle for the Post-Qadhafi Future. New York: Palgrave Macmillan

Všeobecnému národnímu kongresu měl vypršet mandát 7. února 2014, ten si jej však samovolně prodloužil až do konce roku. To vyvolalo protesty a další politickou nestabilitu v zemi. 25. června 2014 se uskutečnily další volby, po kterých došlo k vytvoření dvojvládní. Nově vytvořená Poslanecká sněmovna se přesunula z bezpečnostních důvodů do Tobrúku. Jejím předsedou byl Aqíla Saláh Ísá. Tato tobrúcká vláda byla mezinárodně uznávaná. Druhá vláda, „nový“ Všeobecný národní kongres, vznikla a sídlila v Tripolisu. Vláda si podmanila většinu Tripolska a byla uznána Katarem, Súdánem a Tureckem. Obsazena byla i další velká města. Benghází bylo ovládnuto Konzultativní radou bengházských revolucionářů. Šlo o orgán založený islamistickými milicemi. Město Darna bylo zabráno Islámským státem (IS). Situace v Libyi byla chaotická. O moc usilovalo mnoho různých uskupení, dvě vlády a radikální Islámský stát. Situace vyústila v další občanskou válku. V únoru 2014 bylo zvoleno Ústavní shromáždění, které mělo vypracovat návrh ústavy, což se ale vzhledem k zahájení dalších bojů nestalo.¹⁶⁵

6 Druhá občanská válka 2014

I po smrti Muammara Kaddáfího boje v Libyi pokračovaly, bojovalo mezi sebou asi 300 různých milic nebo jiných uskupení, které reprezentovali jednotlivé kmeny, náboženské (islamistické) proudy, města nebo regiony. Po konci povstání v roce 2011 se nové libyjské vládě nepodařilo obnovit řád v Libyi, vliv na to mj. mělo téměř úplné zhroucení národních bezpečnostních sil v zemi. Cílem tentokrát ale nebylo svrhnout vládnoucí garnituru, nýbrž šlo o mocenský boj, šlo o boje o vliv a majetek. Cílem tedy bylo získat přístavy, ropné terminály nebo celnice. Tyto boje vyhnaly z Libye hned po konci prvního občanského konfliktu jen do sousedního Tuniska jeden a půl milionu Libyjců. Další statisíce jich odešlo v následujících letech.¹⁶⁶

Od 16. května 2014 Libye zabředla do další, druhé občanské války. Na jejím počátku stál vrchní velitel vládních sil – generál Chalífa Haftar, který zahájil útok proti islamistům v Benghází. Tento útok nazval jako „*Operace důstojnost*“. Islamisté odpověděli operací zvanou jako „*Operace libyjský úsvit*“. Po 41 dnech

¹⁶⁵ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. s. 181-182

¹⁶⁶ Libya, Government. Uppsala data conflict programme [online]. Uppsala [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://ucdp.uu.se/conflict/11346>

bojů dostali islamisté pod svou kontrolu letiště v Tripolisu, které do této doby ovládala Zintánská brigáda. K drastičnosti bojů přispívalo i velké množství zbraní, které se nacházely různě po Libyi ještě z dob první občanské války. Mezi nimi byly pravděpodobně i zbraně chemické. Po vítězstvích povstalců se přidaly na stranu Chalífy Haftara tisíce bojovníků z Nigeru a z Mali. Zaktivovala se také další islamistická organizace al-Káida.¹⁶⁷

Kvůli ozbrojeným konfliktům a nestabilní situaci v Libyi během léta 2014 zrušila z bezpečnostních důvodů řada zemí svá velvyslanectví v Libyi, včetně České republiky nebo USA, evakuováni byli ale i zaměstnanci OSN a dalších organizací. Agendu českého velvyslanectví převzal český konzulát v Tunisu.¹⁶⁸

Ozbrojené střety v Libyi probíhaly průběžně několik let. Na jejich intenzitě se podepsala únava jak bojovníků, tak techniky, po dlouhých bojích. Nový zlom přišel pak v roce 2019, kdy ozbrojené skupiny Khalify Haftara (HAF) vyvolaly vojenský konflikt útokem dne 4. dubna 2019, který trval až do konce první poloviny roku 2020.¹⁶⁹ Je to asi poslední výrazný ozbrojený konflikt v Libyi před uzavřením mírových dohod. Tento střet se týká dvou vlád: východní, která má podporu Libyjské národní armády (LNA), a západní, kterou uznávala OSN. Cílem Haftarovo útku bylo posílit svou pozici před nadcházející konferencí o volbách v zemi a o dalším uspořádání země. Dalším silným zdrojem konfliktu je boj o ropu. Maršál se tak snažil o rozšíření území a vytvoření spojení. V lednu 2020 převzala HAF kontrolu nad ropnými terminály, což vedlo k de facto ropné blokádě. V průběhu srpna až října 2020 probíhala jednání o příměří mezi vojenskými veliteli obou stran pod záštitou podpůrné mise OSN v Libyi (UNSMIL).¹⁷⁰

¹⁶⁷ GOMBÁR, Eduard. Dějiny Libye. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1. S. 180 - 183

¹⁶⁸ Česko kvůli bezpečnosti od září ruší velvyslanectví v Libyi, agendu pravděpodobně převezme Tunisko. Lidovky.cz [online]. Praha, 16. 8. 2019 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/cesko-kvuli-bezpecnosti-od-zari-rusi-velvyslanectvi-v-libyi-agendu-pravdepodobne-prevezme-tunisko.A190816_124103_ln_domov_ele

¹⁶⁹ Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. *United Nations Security Council* [online]. 8 March 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://undocs.org/S/2021/229>

¹⁷⁰ Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. *United Nations Security Council* [online]. 8 March 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://undocs.org/S/2021/229>

6.1 Příměří

Po téměř deseti letech bojů vyhlásila koncem srpna 2020 libyjská vláda podporovaná OSN příměří a vyzvala ke stažení vojáků ze strategického města Syrta. Ukončení bojů v Libyi podpořil také předseda Poslanecké sněmovny na východě země.¹⁷¹ Zástupci obou libyjských vlád pak podepsali dne 23. října 2020 v Ženevě dohodu o příměří.¹⁷² Součástí dohody byl mj. okamžitý klid zbraní. Podle dohody museli Libyi do tří měsíců od podpisu dohody opustit všichni zahraniční bojovníci.¹⁷³

V následujících dnech po podpisu mírové dohody, od 7. do 15. listopadu, začaly jednání v sousedním Tunisku, jejichž cílem bylo vytvoření nového výkonného orgánu, který bude provádět politické, ekonomické a vojenské reformy.¹⁷⁴ Účastníci jednání se po týdenním jednání dohodli na termínu nových parlamentních a prezidentských voleb. Ty se uskuteční 24. prosince 2021. Lídři se ale nedohodli na složení prozatímní vlády, která by měla dovést Libyi k prosincovým volbám.¹⁷⁵ K rozhodnutí o nové vládě došlo až v následujících týdnech. 19. ledna 2021 se účastníci dialogu o budoucnosti Libye dohodli na ústavním rámci pro uspořádání nových prezidentských a parlamentních voleb.¹⁷⁶

Libyjští delegáti začali s výběrem nového premiéra a trojčlenné prezidentské rady 1. února 2021 v Ženevě. Ve Švýcarsku jednalo 75 představitelů Fóra libyjského politického dialogu, kteří zastupují různé politické, etnické a zájmové skupiny, stejně jako tomu bylo už v předešlých jednáních. Na funkce

¹⁷¹ Vláda v Tripolisu vyhlásila příměří, podpořili ho i rivalové. ČTK24 [online]. 21. 8. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3166950-vlada-v-tripolisu-vyhlasila-primeri-podporili-ho-i-rivalove>

¹⁷² UN salutes new Libya ceasefire agreement that points to 'a better, safer, and more peaceful future'. United Nations [online]. 23. 10. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/10/1076012>

¹⁷³ OSN: Znesvářené strany v Libyi podepsaly trvalé příměří. ČTK [online]. Ženeva, 23. 10. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T202010230540002>

¹⁷⁴ Libyan elections to take place in December 2021: senior UN official. United Nation [online]. 14. 11. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/11/1077692>

¹⁷⁵ Libyan elections to take place in December 2021: senior UN official. United Nation [online]. 14. 11. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/11/1077692>

¹⁷⁶ OSN: Libyjci se dohodli na mechanismu voleb vedení země. ČTK [online]. Káhira, 19. 1. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T202101190743101>

nového premiéra a trojčlenné prezidentské rady kandidovalo dohromady 45 lidí, z nichž se 21 ucházelo o premiérský post.¹⁷⁷

16. března 2021 nová libyjská vláda složila v Tobrúku slib a ujala se tak vlády v Libyi. Jejím premiérem je libyjský obchodník a politik Abdul Hamíd Muhammad Dbaíby. Po několika týdnech jednání v Syrtě vyslovil 132 členný libyjský parlament přechodné vládě důvěru 121 hlasy. Nová přechodná vláda má celkem 33 členů a dva vicepremiéry. Její složení reprezentuje všechny libyjské regiony a sociální skupiny.¹⁷⁸

Úkolem prozatímní vlády bude stabilizovat zemi, vytvořit základní struktury státu a dovést jej k novým parlamentním volbám, které budou 24. prosince 2021. Řešit bude muset ale i problémy běžných Libyjců, mezi jejichž problémy patří časté výpadky proudu, nedostatek léků, neustále rostoucí ceny základních potravin jako rýže, mléka nebo rajčat, vysoká inflace. Benzin se v některých částech země dá pořídit pouze na černém trhu. Hlavní město Tripolis navíc stále do značné míry ovládají roztroušené milice,¹⁷⁹ ale na území Libye se stále ještě nachází množství zahraničních žoldnéřů. Podle odhadů jich v Libyi působí asi 20.000 a jsou mezi nimi Syřané, Turci, Súdánci i Rusové.¹⁸⁰

7 Komparace s válkou v Sýrii

Počátek konfliktu v Sýrii následoval jen několik málo týdnů po událostech v Libyi. Ve chvíli, kdy Rada bezpečnosti OSN schvalovala rezoluci č. 1973, která autorizovala zásah v Libyi na základě doktríny R2P, začali vládní síly Syrie v čele s Bašárem Asadem potlačovat první demonstrace v rámci Arabského jara. Jako důsledek Arabského jara začala jen o několik málo týdnů po konfliktu v Libyi taktéž občanská války v Sýrii.

Už v počátcích války lze pozorovat ostrý postoj syrského prezidenta vůči protestujícím, kdy je na konci března 2011 po incidentu v Dará označil za

¹⁷⁷ Libyjští představitelé začali vybírat nového premiéra. ČTK [online]. Ženeva, 1. 2. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T202102010511801>

¹⁷⁸ Nová libyjská vláda získala důvěru parlamentu. ČTK [online]. Tripolis, 10. 3. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T202103100588002>

¹⁷⁹ Nad Kaddáfim spojenci zavřeli nebe před deseti lety. Libyi dodnes zmítá chaos. ČT24 [online]. 17. 3. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3278628-nad-kaddafim-spojenci-zavreli-nebe-pred-deseti-lety-libyi-dodnes-zmita-chaos>

¹⁸⁰ V Tripolisu se ujala úřadu přechodná libyjská vláda. ČTK [online]. Tripolis, 16. 3. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/cs/fond?id=T202103160776301>

„ozbrojené gangy a teroristy“.¹⁸¹ Na odpor proti protestujícím lidem přijala Asadova vláda strategii tvrdé represe, byť oproti Libyi také v kombinaci s některými politickými ústupky. Demonstranti chtěli docílit především demokratických reforem. Vzhledem k použitému násilí se tyto snahy přelily v požadavek na rezignaci syrského prezidenta.

Syřané se však ze strany mezinárodního společenství dočkali oproti Libyjcům vlažnější reakce. K dění v Dará se vyjádřil například generální tajemník OSN, který odsoudil metody používané syrskou vládou proti demonstrantům. Vysoká komisařka OSN pro lidská práva volala po vyšetření této události, kdy asadovy vojenské síly použily střelné zbraně a další vojenskou techniku proti civilistům – demonstrantům.¹⁸² Sama Rada bezpečnosti se touto věcí zabývala až 27. dubna, kdy byly prezentovány dopady průběhu střetů na obyvatele Sýrie. Reakce členů Rady bezpečnosti byla však oproti té, kterou jsme pozorovaly při projednávání situace v Libyi značně vlažnější. USA, Francie a Velká Británie sice i zde zastávaly „tvrdý postoj“ vůči Asadovu režimu a skloňovaly nutnost mluvit jedním hlasem při odsouzení násilí. Naopak Rusko bylo smířlivější a zmiňovalo, že oběti v Sýrii jsou na obou stranách a také že tamní situace je konfliktem čistě vnitrostátní a nepředstavuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. S tímto se ztotožnila i Čína. Ta dokonce ocenila Asadovy ústupky, které přijal v reakci na požadavky demonstrantů. Tyto navrhovaly spíše než tvrdý postoj politický dialog.¹⁸³ Tento rozkol v názorech Radu bezpečnosti co do přijetí v podstatě jakéhokoliv opatření v Sýrii paralyzoval. Společnou řeč její členové nenašli po celý rok 2011.

První oficiální stanovisko směrem z RB OSN k Sýrii padlo až začátkem srpna, kdy její předseda ve svém stanovisku odsoudil porušování lidských práv a užívání násilí proti civilistům a vyzval k ukončení násilí, dodržování závazků z platného mezinárodního práva a umožnění přístupu humanitárních pracovníků do zasažených oblastí.¹⁸⁴ Vedle neakceschopné Rady bezpečnosti reagovala Rada OSN pro lidská práva, která v srpnu 2011 zřídila Nezávislou vyšetřovací komisi pro Sýrii. První výstup této komise vyšel v listopadu toho roku, kdy potvrdila, že

¹⁸¹ ZIFCAK, Spencer. The Responsibility to Protect after Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law*. 2012. Vol. 13. Issue 1. s. 59-93.

¹⁸² Al Jazeera. UN calls for Syria probe as hundreds protest. [online] 22. March 2011. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/03/2011322155925612161.html>.

¹⁸³ UN Doc. SC/10235. 27. April 2011.

¹⁸⁴ UN Doc. S/PRST/2011/16. 3. August 2011.

již od začátku protestů docházelo k závažnému a hrubému porušování lidských práv ze strany vládních jednotek. Komise vycházela ze svědectví lidí, kteří v místech bojů přímo byli, z výpovědí obětí a dále zdokumentovala na základě různých relevantních důkazů případy střelby na demonstranty, mučení, popravu sexuální násilí a porušování práv dětí. Komise ve své zprávě konstatovala, že v Sýrii došlo k naplnění skutkové podstaty zločinů obsažených v čl. 7 Římského statutu – tedy k páchání zločinů proti lidskosti. Dříve než RB OSN přijala vlastní sankce vůči syrskému režimu například Liga arabských států, ale i Evropská unie či samotná USA.

Na půdu RB se hlasování o syrské otázce dostalo až na začátku října, ale nikoliv o zakročení vůči porušování lidských práv v zemi, ale „*pouze*“ o rezoluci odsouzení takového jednání a požadavku okamžitého ukončení násilí. Rezoluce měla obsahovat také ustanovení s varováním o možnosti užití nevojenských opatření podle kapitoly VII Charty OSN článku 41. Ani na této otázce se však členové Rady neshodly. Čína a Rusko přijetí rezoluce vetovali. Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Libanon se hlasování zdržely.¹⁸⁵ Rozkol byl převážně na politické rovině a politickým zájmům jednotlivých zemí v Sýrii na Blízkém východě. Také ale vycházely ze zkušeností, které jim přinesl konflikt v Libyi. Rusko se během jednání vyjádřilo tak, že „*situace nemůže být odtržena od kontextu zkušeností z Libye. ... jsem šokován, že postup na základě rezolucí přijatých v případě Libye je považován za předlohu dalších akcí NATO. ... Požadavek na příměří se v Libyi obrátil v občanskou válku s humanitárními, sociálními a vojenskými důsledky, které přesáhly hranice Libye. Embargo se změnilo v námořní blokádu západní Libye. Takový model by měl být vyňat ze světové praxe.*“¹⁸⁶

Mírové řešení konfliktu v Sýrii, o které se snažila Evropská unie či Liga arabských států však neměla žádné výsledky. Snahu prokázalo i Valné shromáždění OSN, které na konci roku 2011 přijalo rezoluci, kterou odsoudilo

¹⁸⁵ UN Doc. S/PRST/2011/16. 3. August 2011.

¹⁸⁶ „*it was obvious that this evening's result was not a question of the acceptability of wording; it was a conflict of political approaches*“, „*The situation could not be considered apart from the Libyan experience. He was alarmed that compliance with Security Council resolutions in Libya had been considered a model for future actions by the North Atlantic Treaty Organization (NATO). It was important to see how that model had been implemented. The demand for a ceasefire had turned into a civil war, the humanitarian, social and military consequences of which had spilled beyond Libya. The arms embargo had turned into a naval blockade on west Libya. Such models should be excluded from global practice.*“ UN Doc. SC/10403. 4. October 2011.

porušování lidských práv v Sýrii a požadovalo okamžité ukončení násilností a žádalo Bašára Asada o spolupráci na vyřešení krize s Ligou arabských států a s vyšetřovací komisí Rady OSN pro lidská práva.¹⁸⁷ Rusko a Čína však vetovaly i další hlasování o přijetí rezoluce Radou bezpečnosti. K tomu došlo v únoru 2021. Navrhovanou rezoluci předložila většina států, mezi nimi USA, Francie, Velké Británie, Libye, Tunisko, Saudská Arábie nebo Německo. Tato rezoluce měla dokonce obsahovat i ustanovení, ve kterém by bylo výslovně deklarováno, že „*nic v této rezoluci neautorizuje opatření dle čl. 42 Charty OSN.*“ Během hlasování ji podpořilo zbylých 13 členů Rady bezpečnosti.¹⁸⁸ Rusové své hlasování odůvodnili, že jde o podkopávání mírového řešení konfliktu obhajobou změny režimu.

Trvalo celkem rok, než se Rada bezpečnosti usnesla na přijetí první rezoluce týkající se konfliktu v Sýrii, a to v dubnu 2012. Rada bezpečnosti tak přijala rezoluci č. 2042, kde odsoudila násilí páchané v Sýrii. Dále se dokument týkal mimo jiné šesti bodového mírového plánu a ustanovení zvláštního vyslance OSN a Ligy arabských států pro Sýrii Kofiho Annana. Tato rezoluce však neměla přílišný dopad na zlepšení, nebo vůbec na změnu běhu věcí v zemi. Další rezoluci přijala Rada bezpečnosti hned o týden později, dá se říci, že překvapivě na návrh Ruska a Číny. Rezoluci č. 2043, která byla o něco přísnější, ale do značné míry zopakovala požadavky obsažené v předchozí rezoluci, k naplnění mírového plánu zřídila misi UNSMIS (UN Supervision Mission in Syria), která se skládala z 300 vojenských pozorovatelů vyslaných do země. Byť měla syrská vláda zajistit možnost fungování mise a garantovat zachování bezpečnosti pozorovatelů, kvůli i nadále se zhoršující bezpečnostní situaci, která byla v postupu času tak neúnosná, že UNSMIS musela být ze Sýrie odvolána už během července toho roku¹⁸⁹.

Rada bezpečnosti následně měla odhlasovat rezoluci s přísněji laděnými opatřeními. Ta ale opět kvůli vetu ze strany Číny a Ruska neprošla. Kvůli těmto rozporům, které plynuly převážně z politického směřování a politických zájmů těchto států a nikoliv z povinností daných mezinárodním právem k ochraně civilního obyvatelstva, byť několik nezávislých organizací, rad či komisí upozorňovalo na závažná porušování lidských práv a humanitárního práva v zemi,

¹⁸⁷ UN Doc. A/RES/66/176. 19. December 2011.

¹⁸⁸ UN Doc. S/2012/77. 4. February 2012.

¹⁸⁹ UN Doc. S/RES/2043. 21. April 2012.

se rozhodl na svůj mandát rezignovat Kofi Annan, což znamenalo i konec prosazování jeho mírového plánu.¹⁹⁰

Situace v Sýrii se nevyvíjela dobře. V porovnání s Libyí, kdy byl na počátku výchozí bod obou občanských válek téměř identický – nedemokratický režim v zemi, značná nespokojenost obyvatel která se ve stejném čase přelila do obdobného konfliktu pouze s tím rozdílem, kdy v Sýrii Rada bezpečnosti nebyla schopna rázně zasáhnout, ukazuje, že intervence do Libye a prosazování opatření uložených v rezolucích RB OSN, byť ne ve všech ohledech dokonale efektivně provedené, ale přesto, napomohla minimálně k rychlejšímu ukončení celého konfliktu a v tom důsledku zkrácení doby největšího utrpení všech obyvatel Libye.

Jak celý konflikt postupoval, sáhly stran bojů k dalekosáhleji ničivějším zbraním, jejichž použití je naprostým porušením téměř všech právních předpisů upravující pravidla ozbrojených konfliktů, a tím bylo užití chemických zbraní. K prvnímu užití těchto zbraní mělo dojít zhruba v polovině října roku 2012 v Salquinu v oblasti Idlibu. Z různých zdrojů se dále objevovaly informace, kdy bylo v průběhu dalších bojů hlášeno užití chemických zbraní v okolí Damašku, Aleppa, Homsu, Hamá, Dará či Hasaky. K prošetření útoků ustavil Generální tajemník vyšetřovací komisi OSN, a to na základě mechanismu, který je ustanovený v rezolucích Rezolucemi Valného shromáždění 42/37C a Rady bezpečnosti 620 (1988). Již dva měsíce před tímto prvním útokem už tehdejší americký prezident Barak Obama prohlásil, že „ ... že červenou linií je pro nás situace, kdy uvidíme velký přesun nebo užívání chemických zbraní. To změní mé propočty. To změní systém rovnováhy.“¹⁹¹ Jejich použití, držení, hromadění nebo jakékoliv nakládání zakazuje *Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení*. Jeden z nejhrůznějších útoků za použití těchto zbraní se stal 21. srpna 2012 na předměstí Damašku. Opoziční síly mluvily až o 1300 mrtvých. Organizace Lékaři

¹⁹⁰ UN Doc. S/PV.6810 19. July 2012.

¹⁹¹ „We have been very clear to the Assad regime, but also to other players on the ground, that a red line for us is we start seeing a whole bunch of chemical weapons moving around or being utilized. That would change my calculus. That would change my equation.“ OBAMA, Barak. Remarks to reporters. [Online] 20. August 2012 Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2012/08/20/remarks-president-white-house-press-corps>.

bez hranic pak uvádí, že jejich pracovníci v místě ošetřili asi 3600 lidí, kteří měli neurologické poruchy vzniklé v důsledku vystavení toxickým látkám.¹⁹²

Případ takto masivního užití chemických zbraní začala ihned prošetřovat nově ustavená komise, která potvrdila, že došlo k použití nervového plynu sarin. Ten byl obsažený v hlavicích raket odpálených ze země. Dále ve své zprávě upozorňuje, že šlo o zcela jasné porušení humanitárního práva, Mezinárodní úmluvy o zákazu použití plynů a bakteriologických zbraní ve válce z roku 1925. Ze zprávy však už nevyplývá a není to tam ani uvedené, kdo za tímto útokem stojí.¹⁹³ Organizace Human Rights Watch pak tento útok přisuzuje prorežimním silám Bašara Asada.¹⁹⁴ Jak ale ukazuje následující dění, je zcela jisté, že původcem útoky byly opravdu tyto síly. Použití chemických zbraní nezůstalo bez odezvy, začalo se ze strany „západní diplomacie“ otevřeně mluvit o možnosti leteckých útoků proti asadovo režimu, který se pod tímto mezinárodním tlakem rozhodl přistoupit k Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení a vzdal se alespoň těch oficiálně přiznaných chemických zbraní.¹⁹⁵

Na Radu bezpečnosti se dá nahlížet na jako zcela neakceschopnou a paralyzovanou. Až měsíc po útoku přijala rezoluci č. 2118, která se zdá být spíše symbolickou. Konstatuje v ní, že „*použití chemických zbraní kdekoli ve světě znamená hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti*“, a podpořila rozhodnutí Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW), kterými se zahájil proces zničení těchto zbraní v souladu s čl. 4 odst. 8 a čl. 5 odst. 10 Úmluvy.¹⁹⁶

Je na pováženu, že Rada bezpečnosti, byť sama konstatovala, že v tomto případě jde o hrozbu ohrožení míru a bezpečnosti nepřijala striktnější opatření podobná těm v Libyi a je zde nasnadě i otázka, zda mezinárodní společenství neporušilo své povinnosti, které vyplývají ze třetího pilíře R2P. V porovnání

¹⁹² BBC. Syria chemical attack: What we know. [Online] 23. September 2013. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23927399>

¹⁹³ UN Doc. A/67/997-S/2013/553. Report of the United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic on the alleged use of chemical weapons in the Ghouta area of Damascus on 21 August 2013. 16. September 2013

¹⁹⁴ Human Rights Watch. Analysis of Alleged Use of Chemical Weapons in Syria. [Online] 10. September, 2013 Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2013/09/10/attacks-ghouta/analysis-alleged-usechemical-weapons-syria>.

¹⁹⁵ Office of the Spokesperson. Media Note. [Online] 14. September 2013. Dostupné na: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/09/214247.htm>.

¹⁹⁶ UN Doc. S/RES/2118. 27. September 2013.

s Libyí zde bylo nashromážděno nepochybně více důkazů o porušování humanitárního práva a lidských práv ze strany státu, který nebyl zcela jistě v žádném ohledu zajistit bezpečí civilistů a naopak je využíval jako své cíle za užití zakázaných zbraní. Od roku 2014 navíc do celého konfliktu začaly promlouvat jednotky Islámského státu, kterému nestabilní a nepřehledná situace v Sýrii poskytla podhoubí pro vznik a další radikalizaci. IS se následně stal jednou z největších hrozeb pro mezinárodní bezpečnost ve světě. Rada bezpečnosti i nadále přijímala pouze spíše symbolické rezoluce, ve kterých odsuzovala útoky ISIS. Nakonec ale právě hrozba ISIS byla tím, co přimělo ostatní státy k ozbrojené reakci, nikoliv však na základě rozhodnutí rady bezpečnosti, ale na podkladu sebeobrany.

Prezident Barak Obama 11. září 2014 ve svém projevu ohlásil plánované letecké útoky na území Iráku i Sýrie. Z důvodu, že členy ISIS byli bojovníci rozmístěni téměř po celém západním světě, představoval ISIS podle jeho závěrů bezpečností hrozbu pro celý region i USA. Strategií ISIS bylo vycvičit bojovníky k provádění teroristických útoků ve svých domovských zemích. Na tomto postupu proti IS se následně dohodl i s vládou Iráku a dalšími, kteří vytvořili mezinárodní koalici proti IS s jasným cílem.¹⁹⁷ Pokořit a zničit Islámský stát. Zástupkyně Spojených států v RB OSN uvedla: „... *Státům musí být umožněno se bránit, v souladu s právem na individuální a kolektivní sebeobranu, jak je obsažena v čl. 51 Charty OSN, když, jako v tomto případě, vláda státu, na jehož území se hrozba nachází, nechce nebo nemůže zabránit užívání svého území k takovým útokům. Syrský režim prokázal, že se sám nepostaví nebo nemůže postavit proti těmto nebezpečným útočištím. Z toho důvodu Spojené státy iniciovaly nezbytné a přiměřené vojenské operace v Sýrii ... Kromě toho Spojené státy zahájily vojenské akce v Sýrii proti Al-Kaidě a skupinám známým jako Khorasanská skupina v odpovědi na teroristické hrozby, jež představují pro Spojené státy a naše partnery a spojence...“.¹⁹⁸ K těmto vojenským akcím došlo bez souhlasu Sýrie i bez mandátu daného Radou bezpečnosti OSN. O rok později zahájilo vojenské akce proti režimu Bašára Asada i Rusko.*

¹⁹⁷ The Guardian. Barack Obama authorises air strikes against Isis militants in Syria. [Online] 11. September 2014 Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2014/sep/10/obama-speechauthorise-air-strikes-against-isis-syria>;

¹⁹⁸ UN Doc. S/2014/695. 23. September 2014.

Za neschopností Rady bezpečnosti vlastního zásahu v Sýrii lze hledat i důvody, které plynou ze zkušeností v Libyi. Spory, které se rozhořely nad tím, zda NATO porušilo či neporušilo meze svého mandátu během operace Unified Protector vedly k rozdělení Rady na dva tábory, kdy na jedné straně stálo Rusko a Čína, na straně druhé zbytek členů Rady. Rusko a Čína i v libyjské otázce zastávaly názor, že NATO nemělo dostatečný mandát k de facto změně režimu v zemi. Tyto spory ale natolik paralyzovaly Radu bezpečnosti, že téměř rok nepřijala žádnou, a to ani odsuzující rezoluci. Všechny postupné výstupy Rady byly spíše konstatující nepochybnou skutečnost, než že by znamenaly přijetí důrazného opatření, které by vedlo ke zlepšení situace, byť v případě Sýrie byla k dispozici několikanásobně větší množství důkazů potvrzujících porušení práva ozbrojených konfliktů i lidských práv v zemi.

Byť by dle mého názoru byl pochopitelný opatrnější přístup Rady, ale s ohledem na to, že během intervence v Libyi bylo v té době prokázáno pouze porušování zbrojního embarga, nikoliv jiných dalších porušení, nezavdává to dle mého důvod k úplnému mlčení a nezasáhnutí v situaci takto rozsáhlého ohrožení syrských obyvatel ze strany vojenských sil vlastního státu. Tato věc nebyla ani předána k prošetření ICC. Z výkladu R2P, jak je popsán v této práci, je dle mého zcela zřejmé, že by zásah ze strany RB byl zcela po právu, jelikož jsou splněny všechny podmínky, které tato doktrína požaduje. Otázkou ale je, jakou má po těchto zkušenostech budoucnost užití této doktríny, a to především z důvodu její politizace, jak nám ukázaly v zárodku podobné, avšak vzhledem k postupu mezinárodního společenství zcela odlišné příklady. V souvislosti se Sýrií nebyl tento princip v podstatě na oficiální bázi ani zmíněn. Vojenské operace tam probíhající byly na bázi sebeobrany, nikoliv ochrany obyvatelstva Sýrie. Postup v takovýchto situacích by měl být dle mého názoru z pozice Rady bezpečnosti v obdobných případech jednotný, jen tak by mohlo dojít k preventivnímu nastavení hranic pro jednotlivé vlády, které by případně sáhly k metodám porušování lidských práv.

K lepšímu využití R2P by mohlo přispět lepší nastavení mechanismů a procesů v Radě bezpečnosti, kdy by se lépe specifikovala úloha mise a její časová působnost či nastavení povinnosti důslednějšího reportování z dějiště. Tento mechanismus se uplatňuje mj. u mírových operací OSN. V rezoluci 1973 byla nastavena povinnost reportovat o ochraně obyvatel, ale pouze na obecné bázi,

nebylo již dále řečeno, jak často apod. Častější a detailnější popis situace na pravidelné bázi by mohl zabránit pochybnostem plynoucích z nedostatku informací. Naopak vidíme, že v ustanoveních o bezletové zóně byla daná povinnost informovat RB skrze Generálního tajemníka OSN v měsíčních cyklech, čímž dá se říci, se předešlo závažným pochybnostem o provedení akce ne půdě mezinárodního společenství. Pro lepší promptnost průběhu by bylo zcela na místě vynechat mezikrok, který byl nastaven ve formě Generálního tajemníka.

Jak ukazuje vývoj situace po ukončení konfliktu, příliš obecné nastavení rezoluce sice možná přispěje k jejímu odhlasování, avšak v konečném důsledku přispěje k pochybnostem o vymezení pravomocí zasahujících zemí, které následně mohou zdiskreditovat celou operaci a je potřeba se tím následně vlekle zabývat, byť zpětně po takto závažně udělených pravomocech, které opravňují k intervenci do cizího státu, není zcela vhodné vzhledem k dopadům na obyvatele i následný politický vývoj.

8 Úvahy de lege ferenda

Z komparace přístupu v Libyi a Sýrii je možné v přístupu členů Rady bezpečnosti spatřovat jisté rozpory, a to v mnohém v obdobných situacích. Byť by se dalo očekávat, že přijetí opatření podle principu R2P bude předlohou pro jeho další užití, neshoda mezi stálými členy RB OSN v otázce Sýrie však ukázala opak.

RB OSN má v 5 stálých členů a každý z těchto států je díky právu veta oprávněn svým hlasem zabránit schválení jakéhokoliv podstatného rozhodnutí Rady. V době svého vzniku mělo právo veta jisté opodstatnění, zmíněné státy světu politicky, ekonomicky i vojensky zcela dominovaly. Dnes je ale postavení některých z nich jiné, a právo veta je tak ze strany některých členů OSN kritizováno. Při pohledu do minulosti vidíme, že stálí členové nevyužívají právo veta stejně. Do roku 2014 USA a Ruská federace zablokovaly schválení asi 80 rezolucí, ostatní stálí členové hlasovali proti výrazně méněkrát.¹⁹⁹ I Čína, Francie a Spojené království ale také prosazují a chrání své vlastní zájmy, ale skrze tzv. kapesní veto. Pokud státy nesouhlasí s projednáváním určité věci přímo či

¹⁹⁹ MCCLEAN, Emma. Hard Evidence: whouses veto in the UN SecurityCouncil most often – and forwhat? TheConversation [online]. Dostupné z: <http://theconversation.com/hard-evidence-who-usesveto-in-the-un-security-council-most-often-and-for-what-29907>

nepřímo tento svůj postoj naznačí. Ostatní členové RB pak obvykle v reakci návrh upraví či stáhnou. Hledání shody mezi těmito státy je relativně obtížné, často se proti sobě ocitají zájmy Spojených států a Číny či Ruska. Tyto konkurenční zájmy členů často brzdí schopnost Rady reagovat na velké konflikty a krize, jako je občanská válka v Sýrii či ruská anexe Krymu. Spojené státy naopak kriticky vystupují při rozhodování o Izraeli.

Východisko patové situace v Radě bezpečnosti by bylo možné hledat v původním návrhu ICISS, který počítal s možností, kdy by bylo možné využít proceduru „*společně pro mír*“, která vnikla rezolucí Valného shromáždění OSN 377 (1950) a určuje, že v situacích, kdy Rada bezpečnosti z důvodu nejednotnosti stálých členů nedostojí své odpovědnosti za udržení míru a bezpečnosti ve světě, když k takovému ohrožení dochází, tak „*Valné shromáždění věc neprodleně posoudí se záměrem přijmout odpovídající doporučení členským státům ke kolektivním opatřením, zahrnujícím v případě porušení míru nebo aktu agrese použití ozbrojené síly nezbytné k udržení či obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.*“²⁰⁰ Valné shromáždění by takto mohlo rozhodovat na svém mimořádném zasedání. Závěrečný dokument Světového summitu následně ale omezil možnou akci v rámci R2P pouze na ty, které budou mít mandát Rady bezpečnosti. Rezoluce Valného shromáždění totiž nemůže sama o sobě státy zbavit povinnosti zdržet se použití síly a hrozby silou dle čl. 2 odst. 4 Charty, k tomu by muselo dojít na základě jiného právního titulu, kterým je jako jediným relevantním sebeobrana. Tu však v rámci R2P použít nelze. Proto ani využití procedury „*Společně pro mír*“ nepřípadá v rámci R2P v úvahu.²⁰¹

Další možností, o které se řadu let vedou diskuse, je omezení práva veta stálých členů RB OSN, dochází – li k zřejmému vážnému porušení humanitárního práva a lidských práv, a to tehdy, kdy by navrhovaná rezoluce měla jinak dostatečnou podporu členů RB při hlasování. Tento princip se nazývá jako „*Responsibility not to veto*“ (RN2V). V roce 2001 jej zveřejnila ICISS spolu s doktrínou R2P. Výjimku by pak byly otázky, které se netýkají životně důležitých státních zájmů stálých členů. Ačkoli Panel odborníků na vysoké úrovni generálního tajemníka OSN tuto iniciativu v roce 2004 podpořil, na Světovém

²⁰⁰ UNGA res. 377A(v). 3. November. 1950.

²⁰¹ JOHNSON. L. D. “Uniting for Peace”: Does It Still Serve Any Useful Purpose? American Society of International Law. 2014

summitu Valného shromáždění OSN v roce 2005 přijat nebyl RN2V. Od roku 2005 se zastánci RN2V opakovaně zasazovali o přijetí iniciativy, dnes panuje poměrně široká shoda na reformě hlasování Rady bezpečnosti, stálí členové, s výraznou výjimkou Francie, s takovou změnou nesouhlasí.

Je nesporná převážně politická povaha iniciativy RN2V i jejích odpůrců, jde – li však o zločin genocidy a dalších nejzávažnějších zločinů dle R2P, bylo by důležité překlenout se za hranice politických cílů při hlasování o rezolucích Rady bezpečnosti týkajících se prevence genocidy aj. Povinnost zabránit genocidě je *jus cogens*, podle které by měli členové RB hlasovat pro návrhy rezolucí zaměřených na prevenci nebo potlačení hrozící či probíhající genocidy, ale také by mělo existovat omezení, aby takové rezoluce výslovně nebo implicitně vetovali. Bylo by vhodné nastavit takové pravidlo jako právně závazné.²⁰² Tím by se zaručila ochrana civilního obyvatelstva i přes politické neshody, jejichž konečným důsledkem je v mnohých případech zhoršení stavu a dopadů na obyvatelstvo daného státu a nesplnění závazků Rady bezpečnosti vůči těmto lidem. Řadí se pak takovýmto přístupem na úroveň místních diktátorů, což není účelem fungování tohoto orgánu. Takto se RB stává jen jakýmsi prostorem pro diskusi, nikoliv akceschopnou a předvídatelnou instituci. Dále by bylo vhodné vycházet z jednotlivých situací stejně. Jak ukázal rozdíl v přístupu v Libyi a Sýrii, kdy byly reakce Rady zcela v protikladu. Tím se narušuje důvěra lidí v takovou instituci. V takto zásadních otázkách není akceptovatelné respektovat takové postoje stálých členů.

²⁰² The Responsibility Not to Veto Revisited. How the Duty to Prevent Genocide as a Jus Cogens Norm Imposes a Legal Duty Not to Veto on the Five Permanent Members of the Security Council: from Part II - International Institutions And Their Role In R2p [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2018 [cit. 2021-10-28].

Závěr

Občanská válka v Libyi v roce 2011 byla z pohledu mezinárodního práva zcela zásadní v otázce výkladu a zejména použití principu Responsibility to protect a na jeho základě legitimizaci Radou bezpečnosti vojenskou intervencí s cílem ochrany práv obyvatel cizího státu bez souhlasu tamní vlády. Ve věci Libye jde o první takové rozhodnutí. Přijetí takové rezoluce opravňující vojenskou operaci obnáší splnění celé řady podmínek, jelikož se jedná o prostředek ultima ratio.

V práci bylo analyzováno splnění podmínek vycházejících z tohoto principu a také z doktríny spravedlivé války, které spolu blízce souvisí. V obecné rovině ze strany Rady bezpečnosti byly tyto podmínky splněny, stejně tak nebyly zjištěny porušení ze strany NATO, která vojenskou intervencí zastřešovala.

Byť ale Rada bezpečnosti splnila podmínky pro užití ozbrojené síly a následně nedošlo ke zcela zřejmým porušením práva ozbrojených konfliktů, Rada absolutně nedostála svému závazku poválečné obnovy státu, který doktrína spravedlivé války zadává intervenujícím mocnostem. Toho bylo ze strany dostáno až v roce 2020 – 2021, kdy byla mediátorem při vzniku nové vlády v Libyi. To však nelze považovat za uspokojivé. Tato nedůslednost v roce 2011, kdy se jednotlivé státy na obnově Libye podíleli jen minimální finanční částkou a mise UNSMIL byla neefektivní a nereflektovala reálné potřeby a kulturu Libyjců.

K pochybením, a to zásadním, došlo také ze strany jednotlivých členských států v otázce dodržování zbrojního embarga na vývoz i dovoz zbraní do Libye. Byť se celá řada států v čele s NATO a EU snažili toto embargo vynucovat, ze strany několika zemí, během roku 2011 šlo převážně o Katar a Spojené arabské emiráty, které dodávaly zbraně a další vojenský materiál povstalcům bojujícím proti dosavadnímu režimu. K jednoznačnému pochybení došlo také ze strany Maroka a Ománu ve věci zákazu cestování pro členy Kaddáfího rodiny, které některým z nich poskytly v poválečných měsících a letech azyl. Problémem je, že za nedodržení dikce rezolucí státům nehrozily žádné přímé sankce, které by je od takového jednání odradily.

Důležitou otázkou bylo také dodržení mandátu, které získala NATO rezolucí RB OSN 1973, v rámci svého vojenského zásahu v zemi. Dostávalo se mu

kritických postojů z důvodu zneužití mandátu ke změně režimu v zemi. Existuje však sada podmínek, jejichž splněním lze ospravedlnit takové jednání i bez oficiálního mandátu Rady bezpečnosti. Ty lze z jistého úhlu pohledu podložit argumenty a považovat za splněné. Důležité je ale také zmínit, že nešlo pouze o iniciativu intervenujících zemí, i ze znění rezolucí přijatých RB k situaci v Libyi lze číst jakýsi nesouhlas s Kaddáfího režimem, který v minulosti zcela otevřeně podporoval mezinárodní terorismus. Rezoluce se sice silně opíraly o argument ochrany obyvatel, hranice této ochrany ale nebyly jakkoliv přesněji definovány. V mezinárodním prostoru proto v rámci výkladu znění rezoluce došlo ke vzniku rovnítka mezi ochranou obyvatel a svržením vládního režimu, který porušuje základní lidská práva obyvatel. Takové nejasné vymezení rezoluce lze přičítat snaze RB k hladšímu odhlasování.

Z komparace s válkou v Sýrii je jisté, že by si jak forma hlasování – vetování o rezolucích takto závažných, které opravňují k akcím s cílem ochrany obyvatel před porušováním lidských práv a humanitárního práva ze strany státu nebo tam, kde není stát jejich porušování zabránit, reformovat. V těchto obdobných případech Rada bezpečnosti reagovala v přesném opaku a to na základě politických zájmů jednotlivých stálých členů Rady bezpečnosti. V poslední kapitole jsou proto popsány návrhy, které by takovému zablokování RB mohly zabránit.

Cizojazyčné resumé

The civil war in Libya in 2011 was, from the point of view of international law, a fundamental issue of interpretation and especially the application of the principle of Responsibility to protect and its legitimacy by the Security Council to protect the rights of foreign citizens without the government's consent. This is the first such decision in Libya. The adoption of such a resolution authorizing a military operation to meet a number of conditions, as it is a means of ultima ratio.

The work analyzed the fulfillment of conditions based on this principle and also on the doctrines of just war, which are closely related. In general, these conditions were met by the Security Council, as well as no violations were found by NATO, which covered the military intervention.

However, although the Security Council met the conditions for the use of armed forces and there were no obvious violations of the law of armed conflict, the Council absolutely failed in its commitment to rebuild the post-war state, which the doctrine of just war entrusts to the intervening powers. This was not received by the party until 2020-2021, when it was a mediator in the formation of a new government in Libya. However, this cannot be considered satisfactory. This is not the case in 2011, when the individual states in the reconstruction of Libya are closely monitored with only a minimal financial amount and the UNSMIL mission was ineffective and did not reflect the real needs and culture of the Libyans.

There have also been fundamental errors on the part of individual Member States in complying with the arms embargo on arms exports and imports to Libya. Although led by NATO and a number of states tried to enforce the embargo, several countries in 2011 were mainly Qatar and the United Arab Emirates, which supply weapons and other military equipment to insurgents fighting the current regime. There has also been a clear mistake on the part of Morocco and Oman in banning travel for members of Gaddafi's family, who have granted asylum to some of them in the post-war months and years. The problem is that the states did not face any direct sanctions for non-compliance with the diction of the resolutions, which would discourage them from doing so.

An important issue was compliance with the mandate, which also won NATO Resolution UN Security Council 1973, as part of its military intervention in the country. He was critical of the abuse of power to change the country's regime. However, there is a set of conditions that meet the requirements that can justify such action even without a formal mandate from the Security Council. These can be substantiated from a certain point of view and considered fulfilled. However, it is also important to mention that it was not only an initiative of the intervening countries, but also from the wording of the resolution adopted by the RB on the situation in Libya. Although the resolutions were strongly based on the argument of protection of the population, the limits of this protection were not defined in any precise way. In the international arena, therefore, within the interpretation of the wording of the resolution, an equivalence has arisen between the protection of the population and the overthrow of the government regime, which violates the basic human rights of the population. Such a vague definition of the resolution can be attributed to the RB's efforts for smoother voting.

From a comparison with the war in Syria, it is certain that both the form of voting - vetoing resolutions so serious that justify action to protect the population from violations of human rights and humanitarian law by the state or where the state does not violate them, reform. During the period, the Security Council carried out these steps in a precise repetition based on the interests of the individual permanent members of the Security Council. The last chapter therefore describes proposals that could maintain such a blockage of RB.

Seznam literatury

JUKL, Marek. Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled). Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1.

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-178-1. S. 353

DITRICOVÁ, Petra a Marek JUKL. Základní prameny mezinárodního humanitárního práva. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2017. ISBN 978-80-7278-698-5.

GREEN, Leslie C.. The Contemporary Law of Armed Conflict, Second Edition. Juris Publishing, Inc., New York 2000, ISBN 978-0-7190-7378-6.

Bajgar, Jiří., a kol. Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva: I. díl. Praha: Správa sociálního zabezpečení FMO, Praha: 1992. ISBN 80-85469-31-6.

WAIŠOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1. S. 15

BOIX Charles - Oxford Handbook of Comparative Politics, Chapter 18 – Civil wars, Oxford: 2009, Oxford University Press, ISBN: 9780199566020

KŘÍŽ, Zdeněk. Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů: komparace angažmá v Kosovu a Libyi. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2012.

HAIMZADEH, Patrick. V srdci Kaddáfího Libye. V Brně: Jota, 2011. ISBN 978-80-7217-911-4 s. 9-23

GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. V Praze: Karolinum, 2001. ISBN 8024603705

KADDÁFÍ, Muammar. Zelená kniha. Litvínov: Dialog, 1990. ISBN 80-85194-11-2.

BÍLKOVÁ, Veronika. Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-27-9.

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnostní vztahy. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0790-0.

BERÁNEK, Ondřej, ed. Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady. Praha: Academia, 2013. XXI. století. ISBN 978-80-200-2298-1.

KALYVAS, Stathis N. - Civil Wars: What is a civil war and why study it, 2007. Dostupný z <http://stathis.research.yale.edu/documents/Kalyvas.chap18.pdf>

NETRVAL, Daniel. Bezpečnostní situace v Libyi. Pražský studentský summit, UNSC [online]. Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXI. ročníku Pražského studentského summitu, AMO: 2015. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Soucasna-bezpecnostni-situace-v-Libyi-UNSC.pdf>

Seznam právních předpisů

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných trosečníků ozbrojených sil na moři

Protocol for the Prohibition of the Use of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases and of Bacteriological Methods of Warfare of 17th June 1925.

World Summit Outcome Document (A/RES/60/1)

Convention on Certain Conventional Weapons

Chemical weapons convention

The Convention on Cluster Munitions

The OPEC Statute

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1973

Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Římský statut Mezinárodního trestního soudu

Příloha č. I NAŘÍZENÍ RADY 2020/1998 ze dne 7. prosince 2020 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv - Úřední věstník Evropské unie

NAŘÍZENÍ RADY 2020/1998 ze dne 7. prosince 2020 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv - Úřední věstník Evropské unie

Seznam internetových zdrojů

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ Dostupné z: www.cervenyriz.eu

United Nations, Dostupné z: www.un.org

OPCV, Dostupné z: www.opcw.org

Audiovisual library of international law. Dostupné z: legal.un.org

The Convention on Cluster Munitions. Dostupné z: www.clusterconvention.org

Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z www.mvcr.cz

Uppsala Data Conflict Programme Dostupné z: ucdp.uu.se/

Cambridge press. Dostupné z: www.cambridge.org

United Nations Chronicle. Dostupné z: www.un.org/en/chronicle/

OSN. Dostupné z www.osn.cz/

Česká televize, web ČT24. Dostupné z ct24.ceskatelevize.cz

Infobanka ČTK. Dostupné z nibweb.ctk.cz/cs/fond

UNHCR. Dostupné z www.unhcr.org

European Commission. Dostupné z ec.europa.eu

International Criminal Court. Dostupné www.icc-cpi.int

OSN News. Dostupné z news.un.org

Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. *United Nations Security Council*. Dostupné z: <https://undocs.org/S/2021/229>

EUNAVFOR MED operation IRINI. Dostupné www.operationirini.eu

Lidovky.CZ. Dostupné z www.lidovky.cz

Reflex. Dostupný z www.reflex.cz

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné z www.mzv.cz

BBC News. Dostupné z www.bbc.com/news

Independent. Dostupný z www.independent.co.uk

The New York Review of Books. Dostupné z www.nybooks.com

AlJazeera. Dostupný z www.aljazeera.com

Seznam zkratek

MHP – mezinárodní humanitární právo

USA – Spojené státy americké

OSN – Organizace spojených národů

RB OSN – Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
NATO – Severoatlantická aliance
EU – Evropská unie
HDP – hrubý domácí produkt
R2P – responsibility to protect
OPEC - Organization of the Petroleum Exporting Countries
UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
RRV – Rada revolučního velení
NTC – Přechodná národní rada
ICC – Mezinárodní trestní soud v Haagu
LIA – Libyjský investiční úřad
AFN – Aliance národních sil
IS – Islámský stát
LNA – Libyjská národní armáda
UNSMIL - United Nations Support Mission in Libya
FFM - Independent Fact-Finding Mission on Libya
UNHCR - the UN Refugee Agency